

protestáns Téka

A Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Karának diákújsága

II. évfolyam 2. szám, 2007. március
Megjelenik évente 8 alkalommal:
*szeptember, október, november, december,
február, március, április, május.*

Felelős kiadó:
Dunamelléki Református Egyházkerület

Felelős szerkesztő:
A KRE-HTK dékánja

A szerkesztőség címe:
1092 Budapest, Ráday utca 28.
Tel/fax: 06/1-218 0266, 06/30-488 8780
e-mail: protestansteka@gmail.com

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság:
Apostagi Zoltán Adorján, Csőke János,
Damásdi Luca, Dull Krisztina, Esztergály Előd
Gábor, Hajdú Éva, Imre Zita, Kókai Géza,
Miklósy-Hosszú Ödön Koppány, Murányi
Melinda, Nyiscsák Emma, Ruzsa-Nagy Zoltán
Tóth Emese Tünde

Korrektor:
Damásdi Luca és Nyiscsák Emma

Főszerkesztő és tördelő:
Esztergály Előd Gábor

Leveleiket, kézirateikat elektronikus és
postai úton is fogadjuk. A kéziratokat nem őriz-
zük meg és nem küldjük vissza.

A folyóirat megjelenését és terjedelmét az
eladott példányszámok határozzák meg, ezért
minden támogatást hálás szívvel fogadunk a
következő számlaszámra:

Dunamelléki Református Egyházkerület
HVB Hungary Bank
10918001-00000014-94920050

HU ISSN 0000000000

Nyomás és kötés:
Graphitype Kft., Budapest

Felelős vezető:
Kosz János

Tartalom

BEVEZETŐ GONDOLATOK	2
PRÉDIKÁCIÓ	
Békési Sándor: <i>A vég után</i>	3
TANULMÁNY	
Karasszon István: <i>A Szentföld</i>	6
JÁRJÁTOK KÖRÜL SION!	
Csűrös András Jakab: <i>Hazaértem</i>	9
Pető Balázs: <i>Szentföldi zárandoklat</i>	10
Tóth Emese Tünde: <i>Izrael régen és ma</i>	12
Ruzsa-Nagy Zoltán:	
<i>Gondolatok a Szentföldről</i>	15
Fekete Zoltán: <i>Kövek és népek fölött</i>	18
<i>Mászada</i>	21
Medgyessy László: <i>Pilátus pénze</i>	23
<i>Körkérdések a zárandokút résztvevőihöz</i>	24
SZÉPIRODALOM	
Petőfi Sándor: <i>Lenkei százada</i>	31
AJÁNLÓ	34
HÍREK	35

ELŐFIZETÉS

Az újság előfizethető személyesen,
vagy a Dunamelléki Református
Egyházkerület számlaszámára befizetett
előfizetési díjjal, jelezve annak jogcímét.
Az újság előfizetésének ára 1 évre
(postaköltséggel): 1300 Ft/8 szám.

A címlapon és a hátsó borítón:
képek a Teológia szentföldi zárandokútjáról

JELEN SZÁMUNKBAN KÖZREMŰKÖDTEK:

Dr. Békési Sándor, a KRE-HTK dékánja
Bölcsföldi András, spirituális (KRE-HTK)
Dr. Karasszon István, a KRE-HTK Ószövetségi
Tanszékének vezetője
Dr. Medgyessy László, vendégprofesszor (USA)
Csűrös András Jakab, V. évf., lelkész szak
Damásdi Luca, III. évf., vallásanár-magyar szak
Esztergály Előd Gábor, III. évf., lelkész szak
Fekete Zoltán, IV. évf., lelkész szak
Imre Zita, III. évf., lelkész szak
Nyiscsák Emma, III. évf., vallásanár-magyar szak
Pető Balázs, IV. évf., lelkész szak
Ruzsa-Nagy Zoltán, III. évf., lelkész szak
Tóth Emese Tünde, II. évf., lelkész szak

A Protestáns Téka ára: 170 Ft.

JÁRJÁTOK KÖRÜL SIONT!

Tisztelt Olvasóink!

A Protestáns Téka 2. évfolyamának márciusi számát a teológus hallgatók megkülönböztetett szeretettel és lelkesedéssel készítették el az Önök számára. Ez a megkülönböztettség a rendhagyó tartalmának köszönhető: 2007. februárjában a Károli Gáspár Református Egyetem és a Dunamelléki Református Egyházkerület jóvoltából a teológus hallgatók egy szentföldi zárandoklaton vehettek részt. Azok a diákok, akik vállalkoztak erre az útra csodálatos élményeikről és tapasztalataikról számolnak be Önöknek jelen számunkban. A Téka 36 oldala nem sok ugyan, de mi mégis megpróbáltuk belesűríteni mindazt az örömet és hálaadást, amely ezen lehetőség miatt szívünkben összegyűlt. Látni fogják, és bizonyára meg is értik, hogy az írásokban a személyes élmény varázsa uralkodik. Tudjuk, hogy egy külső szemlélődő, egy olvasó számára ezek az élmények és tapasztalatok a valódi mélységüket nem biztos, hogy megmutatják. Ezért azt kérjük Olvasóinktól, hogy most ne úgy vegyék a kezükbe az újságunkat, mint egy adott téma köré csoportosított cikkek gyűjteményét, hanem úgy, mint egy regényt. A különböző karaktereknek köszönhetően az események egyszerre több irányból vannak megvilágítva, de mégis egy közös pontra mutatnak. Ezt a regényt közösen írtuk Önöknek, és ezek az írások

külön-külön nem fejtenek ki olyan hatást, mint együttvéve. Fogadják hát szeretettel e rövid beszámolót arról az ismerős idegen földről, amely mindannyiunk szívében összeolvad a mi szeretett „Kárpát-hazánkkal“.

Ezzel a lapszámmal egyszerre fejezzük ki hálánkat a Teológia és az Egyházkerület felé, és egyszerre állítunk emléket az utókornak erről a csodás útról. Külön köszönjük kísérőinknek Balla Péternek, Papp Ferencnek és Bölcsföldi Andrásnak, hogy egyéni és közösségi lelki és szellemi élményeinket teljessé tették.

A Téka márciusi száma nem lenne teljes, ha az 1848-49-es szabadságharc hőseiről nem emlékeznénk meg. Ez alkalomból Petőfi Sándor *Lenkei százada* című költeményére nem véletlenül esett a választásunk. Aktualitását megtartva, napjaink bizonytalanságában irányt mutat a magyar nép számára. Profétai üzenete összefogásra hívja a nemzetet az anyagi és hatalmi érdekeket kiszolgáló hatalommal szemben. A szabadságharc hősei megmutatták a világnak, hogy egy nemzet megmaradása az összefogáson, és a felelős döntésen múlik. Ne felejtjük hát el őseink áldozatát, hanem tanuljunk tőlük, őrizzük meg hagyatékukat fiainknak, unokáinknak. Isten segítségével csak így maradhat meg nemzetünk.

ISTEN ÁLDJA A
MAGYART!

Látomások Jeruzsálemről

BÉKÉSI SÁNDOR

A VÉG UTÁN

„Jön majd olyan idő - így szól az én Uram, az Úr -, amikor éhséget bocsátok a földre. Nem kenyérre fognak éhezni, és nem vízre fognak szomjazni, hanem az Úr igéjének hallgatására.“

Ámós 8,11

Lectio: Ámós 8, 1-14

Textus: Ámós 8, 11

1.

Ámós víziót lát. Ebben az elragadtatásban az Úristen a próféta elé vetített, egy képet: egy kosár túlrett gyümölcsöt. A látvány egyáltalán nem idillikus; nem az első zsoltárba illő „idejében megtermett“ gyümölcsöknek ínycsiklandozó csendélete tárul a látó szem elé. Ugyanakkor nem is szürreális a kép. Valójában egy reális, erősen naturalis látvánnyal szembesül a próféta: egy kosár poshadt, rohadásnak indult gyümölcs kerül az orra elé; a nyári hőség túlrett kosara, petéiket pökdöső bögölyökkel, kikandikáló kukacokkal, elgombasodó bőrbetegségekkel. Nem szüret termése ez, inkább a magától lehullott beteg és férges gyümölcsök kupaca. Önmagukban már semmire sem jók, a rendes gazda ezeket hordókba dobálja, hogy megerjedés után pálinkát főzzön a cefréből. Az olaszok fogalmazzák meg leghívebben ezt a csendéletet: natura mortale – halott természet.

Mit látsz Ámós? – kérdezi az Úr, s az Isten embere nem mondhatja, hogy a boldog szüretelés gyümölcseit. Mondhatná, hogy lám, milyen nagy eredményeket értünk el, de akkor nem próféta lenne, hanem a politikai hatalom szekértolója, udvari költő vagy közönséges tényérnyaló. A valóság az, hogy a kosárban egy nemzet elrohadása és pusztulása került terítékre. Maga a vég.

A véget minden prófétának komolyan kell venni. A kosár végérvényes kerete, s egyben lezárása egy életnek. Nincs tovább. Az egy-

szer kiválasztott és valaha nemes feladatra elhívott népnek vége van: legyen az Izrael vagy a magyar nemzet. Hiába ámítjuk magunkat továbbra is hamis kegyességgel, nincs tovább. Nem reformálható, nem megváltoztatható, minden erőlködés ellenére vége van. A színmű befejeződött. A függöny legördült. A gyümölcs túlrett. Kénytelenek vagyunk meghajolni a mindenható Isten ítélete előtt. Ámós ki is mondja: nem támadunk fel többé. Az Úr nem bocsát meg többé.

Ítélet ez. Még ha nem is tetszik nekünk, Herdernek és Spenglernek igazuk van, amikor egy nemzet vagy egy kultúra törvényszerű születéséről, virágzásáról és végül, pusztulásáról beszélnek. A kosár gyümölcs a magyar nemzet dekadenciájának képe. Ebben a Kárpát-medencei kosárban megrohadtak a gyümölcsök. Okairól bőszesen szól a kijelentés. Mit látsz Ámós? Azt, hogy borúra változnak az ünnepeink, kirabolják a szegényeket, hamis mértékkel mérnek, csalnak és becsapnak, a megtermelt gabonát hulladéknak adják el. – így olvassuk a próféta könyvében.

Mit látsz Ámós a mi hazánkban? Hatalomra jutott erkölcstelenséget, elszegényedést, sarcot, a nemzetet összekötő elemeknek szétrhasztását, patinás, több száz éves intézmények, iskolák és kórházak tönkretételét, a hit megvetését, a remény megfojtását, a szeretet helyett gyűlöletnek keltését.

Mit látsz Ámós a mi kosarunkban? Hamis és felemás keresztyén életet, önös érdekek mentén hasadt ellenségeskedést, széthúzást, meghasonlást, a gondolkodás száműzését, a hittel járó elmélyülés nagyívű kerülését. S

hogy magam se maradjak ki a sorból: Ámósz látja bennem a felelősség elvesztését, az alkotómunka megfojtását, türelmetlenséget, szeretetlenséget, a kezdeményezés elvesztését és a megposhadt hivatalt.

Ezek miatt nincs tovább. Berzsenyi klasszikus keresztyén műveltsége még tudta: „Így minden ország támasza, talpköve / A tiszta erkölcs, mely ha megvész, / Róma ledül, s rabigába görbed.“ Ezért fordulnak nyöszörgővé és hamissá az énekeink az istentiszteleteken; ezért temérdek a halott, az abortált magzatokon túl a középkorú férfiak körében; ezért nincs életerő és életkedv; ezért dívik a depresszió, s ezért fordul magára maradtan önmaga sírjába a darabjaira hullott társadalom. Mit látsz Ámósz? Azt, hogy nincs tovább, vége van.

2.

Isten azonban nemcsak a történelemnek, hanem a végének is Ura. A vég után nem a semmibe hull az élet, hanem az Úr kebelébe. Ő keretezi a létünket, mint ahogy az egybehordott, poshadt gyümölcsök kosarát is a jó gazda karolja át. Egy nemzet élete végén is az Úristen áll: igazságosan ítélő bíróként, aki előtt nincs mentség, aki végérvényesen levette kezét népéről. Ugyanakkor megváltó Istenként is áll ott, a vég kapujánál, ahol már semmi sem maradt, csak a lepárolt esszencia: a lényeg. Az első és utolsó szó, amely végighangzott ugyan a nemzet egész történetén, de a vétkes zajban nem figyeltek fel reá. A szó, az igaznak, jónak és szépnek Istentől eredő bölcsessége, maga az Ige.

Az Ige, mely a vég után, minden történelmi és fiziológiai kereteken túl, a halálon túl is a kegyelmes Istenben nyugszik meg, mert az övé. Ez az Ige halkán, szerényen, de mindeneken túlélőn jelen van a vég előtt is: jelen van a bűn és mocsok felett, az igazságtalanság és szentségtelenség felett. Ezért támad éhség az Úr beszéde iránt már a vég előtt is, éppen az aljasságok, bizalmatlanságok, becsapások és reménytelenségek közepette. Ahogy Ámósz próféta mondja: „nem kenyér után való éhséget, sem víz után való szomjúságot“ érez a nemzet, hanem „az Úr beszédének hallgatása után“ vágyakozik. Ameddig csak kenyérral és vízzel él, addig egész kultúrája halálba zuhan, hiszen mind a kenyér, mind a

víz megposhad a kosár gyümölcscsel együtt.

Ma is éhesek és szomjasak az emberek az Igére, ezért keresik vaktában mindenhol, mindenben és mindhiába. Mint a víz felszínén elhajított kavics, pattogva széles felületet futnak be a tudásáért, de az felületes marad és nem találják meg. A bölcsesség megtalálásához egy ponton el kéne merülnünk, megmártóznunk az igazság mélységeiben. A jóság megéléséhez egy ponton fel kéne néznünk az égbe, a magaslatok erkölcsi értékrendjének sarokcsillagára. Még a vég előtt, a teljes pusztulás előtt egy ponton adódik a remény: az Ige. Az éhség tehát az egyetlen reménység jele.

A nemzet nem folytathatja már tovább: vége van. Története megreformálhatatlan, megfordíthatatlan, lezárult. É finita commedia! A kegyelmes Isten egy új történetet nyit meg. Nem a régi folytatását, mert az ítéletre való. A kegyelmes Isten a nemzet új történetét indítja el, teljesen új étellel. Átmenet nélkül? Igen. Csak egyetlen dolog marad meg a régeből: lepárolt esszenciaként az Ige, s mindaz, ami ezen Igéhez kötődik – még a vég előtt halkán és szerényen. Az Isten beszéde utáni mai éhség is épp ezért az egyetlen reménység. Elengedni úgy, ahogy van, megromlott civilizációnkat, s táplálkozni az Igével az eljövendő életre, mert fűrtjein ott mentődik át az új létbe, az új történetbe mindaz, ami Isten gyönyörűségébe tartozik.

Nemzetünk életében, ahogy Izrael életében sem újratekzés van, hanem új kezdet. Újratekzés, reform: a politikai szélhámosság fedőszavai. Az igazi rendszerváltás sem folyamat kis zökkenővel, hanem előbb megrohadás, meghalás, s csak azután valami teljesen új. De ezt a teljesen új életet a nemzetnek csak Isten Igéje nyithatja meg, s vele együtt új kultuszt, új kultúrát, új politikát, új vezetőkkkel, új céllal, új értékrenddel, újjászületett életekkel. Abban az újban majd a régi meg sem említetik. Elmúlt, túl van a léten. S mégis az Ige, amely sebeket vágó és gyógyító angyalként itt lebeg bűn és mocsok felett, igazságtalanság és szentségtelenség felett e régi világban is, átviszi a lét szakadékja fölött önmagához kapcsoló teremtményeit, ahogy átvitte a történelemben alig nyomot hagyott Dávid király örökségét, a lealkonyult görög kultúra bölcsességét a kódexmásolók tolla alatt az elvadult időkben. Így viszi át az Ige a magyar

nyelvet, mert ezzel a hanggal fohászokdtek, hirdették és dicsőítették az Istent. Átviszi e nyelven kimondott istenes gondolatokat: az alkotmányos jogérzékenységet, Szent István Intelmeit, Balassi strófáit, Zrínyi imádságát, Károli Két könyvét és Bibliáját, Rákóczi fejedelem Vallomásait, a Nemzeti dalt és a Himnuszt, vagy Wass Albertnek Kő maradását. Átviszi az Ige lelkületünkre jellemző látásmódunkat: a koronázási ékszereink misztikus szemléletét, keresztes címerünk hitbéli apostolságát, a templomok puritán tisztaságát, kopjafáink és kelengye ládáink jelképes faragását, a trikolor színeit. Egy szóval az értékeket viszi át, amelyek Isten szövetségéhez kötnek bennünket. Hitvallásos tartalmát át kell adnunk fiainknak és azok fiainak. Ez a tradíció lényege, az Igébe van zárva.

Mit látsz Ámósz? Egy nemzet pusztulását. És a meg nem talált Igét. Mit látunk mi? Krisztust, a testet öltött Igét, az Élet kenyerét és vizét. Ha az Ige utáni éhség már reménység most, a pusztulás küszöbén, mennyivel inkább az Ige szolgájának küldetése az. Rólunk van szó, akik az Ige szolgálói vagyunk és azért tanu-

lunk hat évet meg egy életen át, hogy a még most éhezőkhez el tudjuk juttatni az Isten beszédét és segítsük a nemzetet vágyának igaz megtalálásában. Nem olyan egyszerű az éhezőkhez eljuttatni az Élet kenyerét, látjuk a segélyszervezetek munkájából. Sokszor illetéktelenek kezébe kerül az adomány, akik nem akarják közvetíteni a rászorultakhoz. Így van Isten beszédével is. Át kell törnünk a keresztes korszellem, politika, média, félreértés, előítélet és az egyházi skandalum falait.

Ma már csak egyetlen miniszter mentheti meg a magyar nemzetet. Ez pedig a minister verbi Dei: Isten Igéjének szolgája. Senkire sem mutogathatunk. Nagy kegyelem, hogy az Ige révén még új történet nyílhat meg nemzetünk számára. Ugyanakkor nagy felelősség is nehezedik a vállunkra: mert épp ennek az Igének hathatós hirdetésébe von be minket munkatársaiként az Úr, az őrálló és az apostol felelősségét helyezve a református teológusok vállaira. Ámósz és Paulus példája erősítsen mindannyiunkat az önpusztítás és a barbárság korában.

Az újabb konfliktust kiváltó rámpa (Jeruzsálem, Templomhegy)

A SZENTFÖLD

Köztudott, hogy Izrael földjének óriási jelentősége volt az ószövetségi teológia alakulásában. Az Ábrahámnak tett ígéletben Isten két dologról is beszélt: egyrészt arról, hogy Ábrahám utódaiból nagy nép lesz (1Móz 12,2), ill. arról, hogy az utódok fogják örökölni Kánaán földjét (1Móz 12,15). Erre az ígéletre a deuteronomiumi történetírás igen gyakran utal vissza, amikor arról beszél, hogy Izrael fiai „öröklék“ (héberül: *járas*, sokszor az „elfoglalni“ értelemben is) a földet/országot. Az egyes törzseknek ilyen értelemben jutott „osztályrészüil“ (*héleg*) az a terület, amelyet a honfoglalás után kijelöltek nekik, az egyes családok pedig örökséget (*nahalá*), értsd: családi birtokot kaptak. A föld teológiai fogalma fogja át a Deuteronomiumi Történeti Művet (Józsua – Bírák – 1-2Sámuel – 1-2Királyok könyveit). Témája az országbírák, Isten ígéreteinek valóra válása, ill. aztán az országvesztés, ti. a babiloni fogság. S ennek megfelelően van helye ebben a történetírásban az önkritikának: az izraeli királyok nem voltak hűségesek Istenükhöz (miként a nép sem), de helye van az ígéletnek is: ha Izrael megtért Istenéhez, akkor visszakaphatja országát is. Tudjuk: az utóbbi is valóra vált, jóllehet a Deuteronomiumi Történeti Mű születésekor ez még tényleg csak ígélet lehetett!

Amilyen egyszerű így felsorolni ezeket a gondolatokat, annyira nehéz felmérni, hogy milyen súlya volt ezeknek. Az ugyanis meglehetősen természetes volt az ókori gondolkodásban, hogy a föld/ország és az istenség összetartozik. A Kr. e. VIII. században Móáb királya, Mesa úgy magyarázza országa korábbi függését Izraeltől, hogy Kemós (a móabi isten) „haragudott országára“. A föld és az istenség összetartozik tehát! Izraelben azonban ez nem egészen így volt, hiszen JHWH mellett nem a föld állt, hanem Izrael maga – erről első sorban a deuteronomiumi teológia kiválasztás-tana gondoskodott. A föld Isten ígéretként lép be harmadikként a képbe, de az Isten és népe szövetségének elmaradhatatlan része.

Mi mármint ez a föld, amiről ilyen szép, konzisztens képet tud kialakítani az ószövet-

ségi teológia? A legmeglepőbb talán az, hogy koránt sem olyan egységes a földrajzi és geopolitikai helyzet a Szentföld vonatkozásában, mint ahogy az idealizált „Dántól Beér-Sebáig“ képzet mutatja. Ellenkezőleg, Izrael földje szétszabdalt, több autonóm területről áll, s ez a kép tökéletesen alkalmas arra, hogy egy sokrétű tradícióképzés számára táptalajként szolgáljon. Ha valaki a Szentföld szétszabdalt voltát meg akarja jeleníteni maga előtt, akkor talán kevésbé a Bibliából vett képeket kell maga elé vetítenie, hanem sokkal inkább a késő bronzkori városállamok életére kell pillantást vessen – kb. úgy, ahogy azt a Tell el-Amárnában (Kr. e. XIV. század) megtalált levelek lefestik számunkra. Izrael földje ekkor a legkevésbé sem mutat fel politikai egységet – ha csak azt nem nevezzük politikai egységnek, hogy az egész terület az egyiptomi fáraó fennhatósága alá tartozik. Viszont ha ezen belül az egyes területeket vesszük szemügyre, a városállamok egymással inkább konkurencia-helyzetben állnak, s a fáraóval való levelezést arra használják fel, hogy egymást minél inkább befeketítsék az uralkodó előtt, ill. saját városállamuk területét a másik kárára növeljék. Gézer, Jeruzsálem, Megiddó, Sikem királya nem egymás mellett áll, hanem egymást akadályozza! Nyilván a fáraó is szívesen alkalmazta az „oszd meg és uralkodj!“ elvét, hiszen így tudta leginkább kihasználni ezt az ütközőterületet, ami mintegy előörsül szolgált birodalma számára egy esetleges, Mezopotámiából érkező támadás esetén.

A szétदारaboltságra mindenesetre a bibliai történetírásból is jó példákat tudunk felhozni, hiszen elég a Bírák könyvének történeteire tekinteni, hogy lássuk mennyire önálló életet éltek egyes törzsek, egyes családok a királyság előtti Izraelben. Dán törzsének Északra vándorlása során (Bír 17-19) olyan területeket érintünk, ahol a lakosság meglehetősen elszigeteltségben él, s gyakorlatilag semmilyen közös élete nincs a többi terület etnikumával. Mindez tökéletesen beleillik a nagypolitikai képbe. Egyiptom ekkor már nem elég erős ahhoz, hogy állandó hatalmat gyakoroljon

Szíria és Palesztina lakossága fölött, s Mezopotámiában sincs a Kr. e. XI-X. században olyan hatalom, ami elérne a Szentföldre. Világhatalmi vákuum alakult így ki, s ez tette lehetővé, hogy a dávidi mozaik-állam létrejöhesse. Mozaik-államot mondtunk, hiszen több országot is perszonálunióban egyesített Dávid. Ennek magja nyilván a júdai és izraeli közös állam volt, de hódítás során ide csatolt Dávid még több országot is, mint pl. a filiszteusok, az ammóniak, vagy a móábiak országát. S az is nyilvánvaló, hogy amikor aztán valamelyik nagyhatalom megerősödött, akkor ez az újonnan született politikai egység széthullott, s Izrael léte is veszélyben forgott – ezzel a Kr. e. VIII. század utolsó harmadában kellett először komolyan számolni!

Izrael annak ellenére szárazföldi nép, hogy hosszú tengerpartja van, hogy mégsem lett hajós néppé, annak oka az, hogy a partvidéken a filiszteus városok elzárták az izraelieket a Földközi-tengertől. A filiszteusok eredete ugyan bizonytalan, de annyi valószínűnek tűnik, hogy idegenek a térségben. Bizonytalán a „tengeri népek” egyik elemeként érkeztek Európából (?), s talán az egyiptomiak telepítették le őket a tengerparti hadi út („Via maris”) védelmére. Tény, hogy materiális kultúrájuk erős egyiptomi hatást mutat, s főként Saul ellenében erősen egyiptomi érdekeket védelmeztek: megpróbálták megakadályozni, hogy egy új központi hatalom jöjjön létre Palesztinában. Érdekes, hogy a Palesztina név is rájuk emlékeztet, de a térségre csak a római korban kezdték el használni. Jó gabonatermő vidéket kaptak a filiszteusok, ami különösen is nagy érték volt Izraelben – nem véletlen, ha istenük is Dágón, a gabona istene.

Magának Júdának a területe meglehetősen zord képet mutat, ha a filiszteus partvidékkel hasonlítjuk össze. Ugyan nem teljesen terméketlen, de jóval kisebb fertilitással rendelkezik. Délen néhány jelentősebb város biztosította a terület védelmét az esetleges pusztából jövő támadókkal szemben (Beér-Seba, Arád); de tény, hogy a késő bronzkori és vaskori települések száma Júdában kevesebb, mint Közép-Palesztinában. Rejtély, hogy itt hogyan telepedtek meg az izraeliek, mert jóformán semmilyen információnk nincs erről a folyamatról. Csupán sejthetjük, hogy Dávid júdai királyságát már valamilyen szövetkezés

megelőzte – a kálebiták, jerahmaeliták összefogására utalás található, de bizonyosat nem tudunk mondani. Az is igen valószínű, hogy még ősi korban más törzsek is beolvadtak Júdába, így Simeon és Rúben törzse is, a történeti folyamatról azonban csak sejtéseink lehetnek. Még Dávid korábbi működése kapcsán is az a benyomásunk, hogy meglehetősen elszigetelten éltek itt az emberek. Dávid katonai zsenije abban nyilvánult meg, hogy idegen zsoldoscsapatával sokak számára védelmet tudott biztosítani (természetesen nem ingyen!), s ez vezethetett aztán odáig, hogy Dávidot Hebrónban királlyá választották. Eleinte azonban ő maga is kénytelen a pusztában búvóhelyre lelni: vagy Zifben, vagy Én-Gedí oázisában, nem messze a Holt-tengertől. Maga a Holt-tenger sajnos olyan magas sókoncentráttal rendelkezik, hogy gazdaságilag aligha használhatták ki az izraeliek. A víz teljesen élettelen. Az viszont igaz, hogy ma éppen ez a sajátossága jelent óriási előnyt is, hiszen gyógynövények termesztésére, s főként mozgásszervi betegségek gyógyítására a Holt-tenger környéke kiválóan alkalmas.

Közép-Palesztina vidéke 6-700 m magas középhegységek által van szétszabdalva, nem véletlen, hogy az a terület, amely bibliai tradíciókban oly gazdag, Benjámín területe meglepően picike, kényelmesen át lehet rajta sétálni. Viszont éppen a hegyek biztosították jelentős politikai autonómiát is Efraimnak, Manasének és Benjáminnak – az sem véletlen, hogy erről a területről jött a legtöbb lázadás is a dávidi királyság ellen! Az is igaz, hogy éppen ezen a területen jött létre az a törzsi összefogás, ami a királyság kialakulásához vezetett – s ez éppenséggel egy transzjordániai város, Jábés-Gileád veszélyeztetése kapcsán alakult ki. Saul nyilván a katonai összefogás megszervezése által válhatott Izrael első királyává. A nehéz útviszonyok, a szervezettség hiánya azonban ezt a királyságot éppolyan rövid életűvé tette, mint annak idején Abímelek királyságát. Északon egy kelet-nyugati irányú síkság, a Jezréel síkság, választja el Közép-Palesztinát Észak-Palesztinától, s ezen a síkságon el egészen a Jordánig, Bét-Seán városáig a filiszteusok voltak az urak. Szinte látjuk, amint Saul kétségbeesett erőfeszítést tesz arra, hogy ezt a „filiszteus éket” áttörje Gilboa hegyénél; mindhiába. A filiszteus ék erősebb-

nek bizonyult – igaz viszont, hogy a Bír 5 szerint nem minden kísérlet volt sikertelen, hiszen korábban Debóra és Bárak sikerrel vette ezt az akadályt. Az azonban tény, hogy államalapításra csak akkor kerülhetett sor, amikor Dávid megverte a filiszteusokat!

Észak-Palesztina törzseinek az eredetéről (Áser, Naftáli Zebulon, Issakhár) keveset tudunk; igen erősek voltak itt is a kánaáni városok, csakúgy, mint Közép-Palesztinában pl. Sikem. Megiddó és Taanek vonzása itt is érvényesült, és Hácór is nagy területeket uralt. Talán az egyetlen nagyobb csapást a Józs 11 szerint olyan izraeli törzsek mérték erre az erős városállamra, amelyek nem e területen telepedtek meg (talán a transzjordániai törzsek egyike?) Észak-Palesztina hegyei magasabbak, mint az efraimi hegyvidék (meghaladják az 1000 m-t), de itt található Palesztina legnagyobb édesvíz-rezervátuma: a Genezáret-tó (Kinneret), amely a Jordánt is táplálja. A tó túloldala még magasabb hegyeket rejt (a mai Gólán-fennsík). Valószínű azonban, hogy Izraelben ez a terület csak a salamoni építkezések során lett integrálva. Észak-Palesztina majd a Zsidó háborúban fog óriási szerepet játszani, hiszen innen indul ki a róma-ellenes lázadás.

A Jordánon túli terület még szárazabb, mint Ciszjordánia. Keletről a sivatag zárja, de a Királyok útja nevű karavánút e területen is gazdaságot nyújtott azoknak, akik a területet ellenőrzésük alatt tartották. Izraelhez hasonlóan a korai vaskor itt is állami formációkat hozott létre (a Jábés-Gileádot fenyegető Náhás ammóni királyra már utaltunk). (Ezek szerint Ammón hamarabb hozta létre királyságát, mint Izrael.) Móábról csak későbbi idők számolnak be, de valószínű, hogy ott is hasonló folyamatok vezettek a királysághoz. S bár Dávidnak sikerült e királyságokat legyőznie, a későbbiek során e királyságok újra önállósodtak, s meglehetősen kellemetlen szomszédaivá váltak Izraelnek: Manassé fél törzse, Gád és Rúben elég sokat szenvedhetett tőlük. Ámósz könyvének első két fejezete utal is erre! Az mindenesetre sokat mond, hogy az 5Móz elején szereplő történeti áttekintés (bizonytal Jósiás király idejéből, Kr. e. VII. század vége) külön figyelmet szentel a transzjordániai területeknek. Mi következik ebből? Nyilván az, hogy Jósiás terveiben az is szerepelhetett, hogy Transzjordániát is visszanyeri

Júdának, mint ahogy bizonytal az elpusztult északi országrész egy részét is újra saját országához sikerült csatolnia.

Izrael történeti földrajzáról bizonytal sokat, sőt érdekeset lehet elmondani. Vaskos könyvek tárgyalják azokat a listákat, amelyeket a Biblia történeti könyvei megőriztek számunkra! (Talán a legjobb: Z. Kallai, Historical Geography of the Bible, Jerusalem/Leiden: The Magnes Press/Brill, 1986) Természetesen naivitás lenne azt kívánni, hogy minden bibliaolvasó tisztában legyen ezekkel a nevekkel, de annyi minden szentföldi zárandok számára nyilvánvaló, hogy szemléleti változást jelent a Biblia olvasásában, ha valaki saját szemével látta azokat a területeket, amelyeken a bibliai események lejátszódtak. Akinek pedig nem volt módja rá, hogy Izraelbe (vagy Jordániába) utazzon, az is megteheti, hogy az egyes helységneveket, a területek neveit egy jó bibliai atlaszban azonosítja, az útvonalakat megrajzolja, hiszen így magát a Bibliát érti meg jobban. Másik szempont, ha valaki az egyes helységek történetét próbálja felvázolni azáltal, hogy Bibliában (vagy a Biblián kívüli irodalomban) előfordulásukat ujjhegyre veszi, s ebből történeti vonalat húz meg. Mindkét esetben olyan segítséget kap munkája által, ami könnyebbé teszi a Biblia tartalmának megjegyzését, érthetővé teszi annak üzenetét – a Lélek pedig majd megmondja, mit kell abból ma is hirdetnie!

CSÚRÖS ANDRÁS JAKAB

HAZAÉRTEM

Hazaértem. Négy napot voltam távol, mégis, e röpké idő egy világegyetem volt.

Hazaértem. Első itthoni napomon, dicséreteket énekeltünk, és más volt, mint eddig. Minden szóhoz, minden szent érzéshez már kép is tartozott. Az én megváltásom, és a Te megváltásod is ott sűrűsödött megalázott, Golgotán roskadozó mivoltomban. A 23. Zsoltárban látom azt a beduin pásztorgyermeket, aki a bárányokat terelgette a sivatag évmilliárdok óta gondosan összehordott kövei között. A halfogásban látom azt a reggelt, mikor először néztem úgy igazán a Genezáreti-tóra, s lelki szemeimben kifutott a „tengerre“ ama kis hajó. Így eveztek ki pünkösöd után az apostolok, hogy hintsék az Igét. Emberhalász leszel.

Hazaértem. A leomolthatatlan keresztyén templomok hirdetik: még a Pokol kapui sem...

A bebörtönzésről átfut elmémbe és hitemben a Padló képe, ahol feküdt ő, megalázva. Ott lépkedünk, és kattog a gép, ahol csattogott az ostor. Mi mikor éjszakáztunk kövön feküdvé a másikért, vagy Óerte? Hideg volt, víz-cseppek hullottak a földre. Ott kuporodott, talán abban a sarokban, s gondolt názareti gyermekéveire, anyjára, a sok ezer emberre, akik mind szertefutottak, a Holnapra. Ó, az a Holnap! Uram, melléd heveredtem volna, átöleltelek volna, hogy átmelegedjen egy kicsit gyöngülő tested, adnék szerény kenyereimből, hogy erősítselek – én, a leggyengébb – a borzalmak útja előtt, ahogy Te adsz mindig kenyeret, és bort.

És ott. Ott a Sír. Hallgat, mégis, a legtöbbet mondja. Hazaértél.

Pompával ünneplik az egyik feltételezett helyét, ahol láthatóvá lesz minden művészet, s abban Isten keze, láthatóvá lesz a világ közepe. Ott álltam, s enyém volt minden, mert az Övé vagyok mindenestül.

De nem ott feküdt, nem.

Egy elhagyott, külső kápolna, egy szír jakobita, penészes falú templomrész, mely túlélte a világtörténelem összes stigmáját. Onnét egy apró barlang nyílt. Sötét volt. Te bemész? – kérdezték. De ami forgott bennem, akkor már az volt: kijövök-e valaha. Mert ott voltam otthon. Egy apró gyertya fénylett, ám az nem

számított, mert korommá lett a levegő. A fény is siratott valakit, aki egykor ott feküdt. Csak az apró hitem világított. Fényképeztem, vilant a vaku, s egy pillanatra láttam, mi van szemmel nézve abban a barlangban. De igazán nem a szűk hely lett fontossá, hanem a bennem gyülekező érzés. Megvagy még? – kérdezték kintről. Igen. Most lettem meg. Három napot maradtam volna bent, de éreztem, nem egyedül. Ott megszűnt a lét szárnalmas formája, s a romlandóság, a zúrók, a zsványság helyett dicsőség, és mérhetetlen csönd áradt. Hallgatott, miképp a sír, de a legtöbbet mondta. Kijöttem. Kijönni más volt, ám már tudtam: egyszer kijövök onnan romolhatatlanságban, és lélekadta dicsőségben is. Ott volt. Nem tudtam megszólalni. A sír után mentem a Golgotára. Köszönöm Neked, ki elvette a világ bűneit – rogytam térdre. A Lélektől megittasulva az első kápolnában, mely nyugalmas sarok volt, újra megalázkodtam. Órákat imádkoztam egy perc alatt, mert nem lehetett tovább. Menni kellett. Ki a világba. És ma is megyek. Viszem a világba, ami bent volt, ami bennem van. Ez az életem. Te, Uram.

„Menjetek át a túlsó partra!”

PETŐ BALÁZS

SZENTFÖLDI ZARÁNDOKLAT

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának történetében először nyílt lehetőség arra, hogy a teológushallgatók Szentföldi zarándoklaton vegyenek részt. Az utazásra, amelyen 41 diák, két tanár és a spirituális vett részt, február 4-8 között került sor. Mindannyian nagy izgalommal vártuk az indulást, hisz többségünk ilyen messzire még sohasem utazott. Február 4-én délelőtt indultunk Ferihegyről, és nemsokára már Görögország hegyeiben gyönyörködhettünk három ezer méter magasból. Rövid, összesen három órás repülés után érkezünk meg Tel Avivba. Itt rendkívülinek mondható esős, szeles időjárás fogadott minket, amely végigkísérte egész utazásunkat. Miután megismerkedtünk székely származású idegenvezetőnkkel, busszal indultunk tovább első szálláshelyünkre, Galileába, a Genezáreti tóhoz. Különleges érzés volt számunkra, hogy reggel még Budapesten voltunk, este pedig annak a tónak a partján sétáltunk, ahol Jézus is járt.

Másnap reggel gyönyörű látvány volt, ahogy felkelt a nap a magas hegyektől körülvelt tó fölött. A bőséges reggeli után máris a buszunkban voltunk, és elindultunk, hogy azt a rengeteg látnivalót, ami aznap várt ránk, végig tudjuk nézni. Utunk először Názáretbe vezetett, ahol megtekintettük az Angyali Üdvözlés Bazilikáját. Ez a modern vasbeton szerkezetű templom a Közel-Kelet legnagyobb keresztyén bazilikája. Helyén a bizánci kor óta templomok álltak, mert a hagyomány szerint, itt állt az a ház, ahol Gábrriel angyal megjelent Máriának. Ahogy a legtöbb Szentföldi zarándokhely, úgy ez a bazilika is ferences szerzetesek fennhatósága alá tartozik. Külön érdekesség volt, hogy szinte minden templomot a puritán egyszerűség jellemez, valószínűleg azért, hogy a zarándokok figyelmét semmi se vonja el a lelki élményektől. Következő állomásunk Kána volt. Az emléktemplom udvarán elolvastuk a víz átváltoztatásának történetét, majd megnéztük a templomot, és egy nagy Jézus korabeli kővedret. Végül megkóstoltuk a rendkívül édes kána bort. De már siettünk

is tovább, hisz várt minket a következő látnivaló: Yardenit, egy modern keresztelőhely a Jordán folyónál. Ezt egy élelmes kibuc üzemelteti, mivel rájöttek, hogy sok keresztyén felekezet tagjai szívesen fizetnek azért, hogy itt bemelegedjenek. Fotózgatás után visszaindultunk a Genezáreti tóhoz, ahol végigjártuk Jézus életének emlékhelyeit. Először arra a helyre látogattunk el, ahol Jézus feltámadása után megjelent Péternek és a tanítványoknak (Jn. 21). Ezt a helyet Tagbának nevezik és itt található Péter primátusának temploma. Ezután a pár kilométerrel arrébb levő Kapernaumba mentünk. Itt láthattuk a híres kapernaumi zsinagóga maradványait, és Péter házának romjait. Péter házát a régészek a köréje épített ősi, nyolcszög alakú szentélyről tudták azonosítani. A bőséges látnivalóknak ezzel még nem volt vége, mert ellátogattunk a Hegyi Beszéd helyére is. Aznapi programjainkat egy hajókirándulással zártuk, s miközben a tavon ringatóztunk egy rövid áhítatot is tartottunk.

Másnap a Júdeai-sivatagba látogattunk. Rendkívüli látványt nyújtott a kietlen, sziklafalakkal körülvelt holt-tengeri táj. Első állomásunk Massada erődj volt, melyet Nagy Heródes egy megközelíthetetlen sziklafennsíkra építtetett. Ezután Qumránba utaztunk, a híres esszenus közösség településének romjaihoz. Délután pedig kipróbálhattuk, milyen megfürödni a Holt-tenger vizében. Estére pedig már Jeruzsálemben voltunk.

Reggel a szent város felfedezésére indultunk, és megpróbáltunk megnézni mindent, amit ilyen rövid idő alatt csak lehet. Utunk először a Siratófalhoz vezetett. Sajnos a Templomhegyre nem tudtunk fölmenni az éppen aznap kirobbant válság miatt. Ezután a mohamedán negyeden keresztül a Betesda tavához mentünk. E mellett található az egyetlen megmaradt kereszteskori templom, a Szent Anna templom. A legkülönlegesebb élmény azonban akkor várt reánk, amikor az egyik épületben lementünk kb. 10 méterrel az utcaszint alá, és hirtelen annak az Antónia-erődnek az

udvarán találtuk magunkat, ahol Jézust is fogva tartották. Az udvart borító ősi kőlapok láttán mindenkin erőt vett a meghiúsultság. Innen elindulva végigjártuk a Via Dolorosa stációit, aminek a végén elérkeztünk a Szent Sír bazilikához, amely a Golgota köré épült. Ezt a hatalmas, több szintes bazilikát a Római Katolikus és a Görög Ortodox Egyház közösen birtokolja. Majd, miután megnéztük az Utolsó vacsora gótikus boltívű termét, mi is elvonultunk egy közeli parkba, hogy úrvacsorai közösségben lehessünk. Ezután buszba ültünk, és miközben Betlehembe utaztunk, közvetlen közletről szemlélhettük ennek a földnek a tragikus megosztottságát. A hatalmas betonfalak az egyik népnek a biztonságot, a másik népnek a nyomort és kirekesztettséget jelentenek. A híres Betlehemi Csillag azonban, amely Jézus Krisztus születésének helyét jelöli, minden embernek Isten szeretetét hirdeti. Ezt a templomot is több keresztényen felekezeten közösen birtokolja.

Másnap reggel az Olajfák hegyére kirándultunk, és onnan gyönyörködtünk Jeruzsálem látképében. Végre a nap is kisütött, így a város legszebb arcát mutatta nekünk. Először a Dominus Flevit kápolnához mentünk. Ezt

Minden egy dollár! (All is one dollar)

annak az emlékére emelték, amikor az Úr sírt Jeruzsálem pusztulása felett. Következő állomásunk a Gecsemáné kert volt, ahol megnézhettük az ősi olajfákat. Ezután a Nemzetek templomába mentünk, melynek oltára alatt egy Jézus korabeli olajprés köve található. Még vetettünk néhány búcsúpillantást az Olajfák hegyére, és Jeruzsálemre, és máris robogtunk tovább Tel Avivon keresztül Jaffába, ebbe a hangulatos, mediterrán kisvárosba. Rövid séta után meglátogattuk a helybeli piacot, ahol mindenki örömmel vetette bele magát a vásárlásba. Ezután irány a reptér, majd jöttek a repülés izgalmi, és szinte az egyik pillanatról a másikra itthon találtuk magunkat.

Ez az utazás mindannyiunknak páratlan és maradandó élmény volt. Szívvel köszönjük a Dunamelléki Egyházkerületnek és a Károli Gáspár Református Egyetemennek az utunkhoz nyújtott támogatását és segítségét. A mi Urunknak legyezen mindezzért hála!

Mai tanítványok a Genezáret tavon

TÓTH EMESE TÜNDE

IZRAEL RÉGEN ÉS MA

Él itt egy férfi. Valamelyik szomszédos faluból való. Azt mondják, különleges Lélek van benne. Szent ember. Nagy tanító. Gyógyító. Csodatevő. Lázító. Mindenki mást gondol róla. Valamikor harmincegynéhány éve született itt a környéken, Betlehemben. Már akkoriban is sok szó esett róla, vagy talán nem is róla, inkább egy csillagjelenségről, amit a születésével hoznak összefüggésbe.

Betlehemben hatalmas tömeg volt a népszámlálás miatt. Mivel tél volt, legalább nem volt olyan fullasztó a hőség. Van néhány szálló a városban, de ennyi embernek édeskevés. Sokan nem kaptak szállást. Ennek az embernek a szülei ezért egy istállóban találtak helyet maguknak. Hát ő ott született. Egy istállóban. De a legnagyobb megdöbbenést az keltette, ami ezután történt. Az amúgy is tömött városba a messzi keletről magas rangú idegenek érkeztek. Már szervezték, hogy valahogyan mégis helyet készítsenek nekik valamelyik szállóban, de ők nem akarták. Ezt az embert keresték. Semmi mást nem tettek, csak bementek az istállóba, majd hazatértek. Meglepő volt, de ez már régi história. Azóta eltelt harmincegynéhány év.

Most nem Betlehem van felbolydulva, sokkal inkább egész Galilea, sőt talán az egész ország, még Jeruzsálem is. Régen volt már nyugalma ennek a vidéknek. A római katonák itt tartózkodása már teljesen megszokott lett, annyi felkelés volt mostanában. De ez most valahogy más. Azt is megszoktuk már, hogy emberek vannak a pusztában. Persze, hogy ott vannak, hiszen az az egyetlen nyugodt hely. A városok olyan zajosak, főként Jeruzsálem, a templom környéke. Mindenütt kereskedők vannak, mindenki siet a dolgára, aki el akar vonulni,

annak a pusztába kell mennie, még a nyári melegben is. De most annyian vannak kint, hogy a városok szinte kiürülnek. Az a néhány ember is, aki Jeruzsálemben lézeng, mind erről beszél. Kísértetvárossá vált itt minden.

Nemrég fölmentem a hegyre, itt, a Genezáreti-tó mellett. Akkorra tömeg volt, hogy hirtelen nem tudtam, kit kell nézni, keresni. Aztán a kezembe nyomtak egy darab kenyeret és halat. Törtem belőle és továbbadtam, ahogy azt mindenki tette. Gondolataimba merülten néztem az irdatlan tömeget; belefeledkeztem a látványba. Valaki mellettem megjegyezte, hogy még mindig van a kenyérből, amit továbbadtunk. Csakugyan. Az a kis darab ennivaló már 20-30 emberrel odébb van, és még mindig van, pedig már akkor is alig volt belőle, amikor nálam járt. Mindenki jól lakott.

Egyik éjjel a tóparton sétáltam. Gyönyörű volt a holdfényben, pedig semmi különleges

A „békéért”

nincs benne. Csak a halászok munkálkodtak, egyébként szokatlanul csendes volt a vidék ahhoz képest, amilyen az elmúlt két-három évben volt. Kísértetiesnek hatott. Egyszer csak a csöndet katonák zaja törte meg; sokan voltak, de gyorsan eltűntek, az Olajfák hegye felé vették az irányt. Nem tudtam, mi történhetett, pedig hosszú ideje ez volt a legnyugodtabb éjszaka. Megborzongtam és inkább visszatértem aludni.

Másnap arról beszéltek, hogy a rabbi az éjjel fent imádkozott a hegyen, és közben a katonák elfogták. Nagyon gyorsan történt az egész. Mire a történet eljutott hozzám, már a keresztén feszült. Fölmentem a Golgotára, még láttam őt. Ahhoz képest, hogy mindig mennyien voltak körülötte, most meglepő volt, hogy alig néhány ember álldogál a keresztje alatt. Olyan volt, mint egy esküvő vége, a hosszú, boldog együttlét után az utolsó néhány fáradt vendég is hazatér.

Három napig nem sok szó esett róla. Mindenki érezte, hogy valami rendkívüli történt, de senki nem tudta megfogalmazni, hogy micsoda.

Most biztosan csodálkozol. Miért mondtam az elején, hogy él egy férfi, amikor most mondtam, hogy megfeszítették? Nem, nem örültem meg. Az a férfi tényleg él. A saját szemmel láttam. Feltámadt, ahogy mondják. Csak most értettük meg igazán az Írásokat! Nem volt igaza senkinek. Ő nem tanító, rabbi, gyógyító és a többi. Maga Isten látogatott meg bennünket! Élt itt egy férfi. Valamelyik környékbéli faluból való. Azt mondják, különleges Lélek volt benne. Szent ember. Nagy tanító. Gyógyító. Csodatevő. Lázító. Mindenki mást gondol róla. Valamikor kétezzer-egynéhány éve született itt, a közelben, Betlehemben. Már akkoriban is sok szó esett róla. Most egy csillag jelzi a születése helyét, mint egykoron is.

A hideg ellenére a kereskedők nagyon nagy erővel dolgoznak Betlehemben. Most nincs tömeg, pedig turistaszезon van. Ide ilyenkor jó jönni, februárban. Ekkor elviselhető a hőmérséklet. De most szokatlanul hideg van állítólag. Néha még az eső is elered. Szállást nem is próbálunk keresni; csak átmenetileg vagyunk itt. Mostanában nem szokás itt

megszállni – a város is fállal van körülvéve. Egy csapat ember érkezik az üres városba. A kereskedők azonnal lecsapnak ránk „1 Dollar, 4 Shekel. – No, thanks. Lo, lo, lo! Nem akarok vásárolni!“ Betérünk egy templomba. Valaha egy szegény istálló állt a helyén, most egy kiégett emlékhely maradt, nyomasztóan fel-díszítve. Éppen csak benézünk, már megyünk is tovább – szorít az idő.

Felbolydult az egész város, vagy talán az egész ország. Régen volt már nyugalma ennek a vidéknek. Vagy talán soha nem is volt. A fegyveres erők állandó jelenléte már teljesen megszokott itt, mi is beletanultunk egy-két nap alatt. Nem is bántanak ők senkit, megszokták már, hogy mindig sok ember van ezen a környéken. Az egykori puszta helyén. Persze, hogy ott vannak, hiszen kíváncsiak. Hogy mire? Hát a pusztára. A csöndre, amit a puszta nyújthat. Emlékezni akar itt mindenki, olyan eseményekre, melyeken nem volt jelen. Hát ha megváltozik valami, ha odamegyünk.

Aztán továbbállunk. Egyik emlékhelyről a másikra. Próbálunk emlékezni: olvasunk, énekelünk, beszélgetünk, fényképezünk, kirándulunk, sietünk... A busz nem vár. Már fönt is vagyunk a Kinneret-tó melletti egyik hegyen. Egy szép templom igazít el bennünket, hogy mire is kell emlékezni: „Boldogok a lelki szegények...“ Igen. Ezen a helyen boldogok vagyunk.

Egyik éjjel a tóparton sétálunk. Gyönyörű, ahogy a Hold megsüti a tó tükrét. Nyugodt minden. Csöpörög az eső. Később egy csónakban ülünk ugyanezen a tavon. Vajon mi lenne, ha vihar törne ki? Nincs vihar. Csak egy kis megállás végre, áhítatos csönd. Körülöttünk sirályok repülnek. Itt nem sok változatott az elmúlt 2000 évben.

Hallottuk, hogy az egyik szomszédos hegyen mi történt. Elfogták azt az embert. Odafönt csend fogad. Szinte csak mi vagyunk a hegyen. Alattunk Jeruzsálem falai. Mindenki megáll egy időre – itt a puszta, a várostól karnyújtásnyira, a virágzó fák között. Előkerül egy darab kenyér és egy kehely, benne bor. Belefeledkezek a csöndbe, a gondolatokba. „Ez az én testem...“ Mindenki továbbadja a kenyeret. Törünk belőle, de nem fogy el. Talán minden szív egyszerre dobban most, egyszerre azzal a szívvel, amely itt szenvedett valamikor. A Gecsemáné kert egykori területén járunk és imádkozunk. Hálát adunk, hogy egykor egy itt imádkozót nem került el az a bizonyos kehely. Igen, itt fogták el valaha.

Gyorsan történt minden. Már ott is vagyunk a Golgota hegyén. Vagyis a hegy helyén, egy hatalmas templom-komplexumban. Itt van a szent sír. Az áhítatos csönd helyett inkább a döbbenet csöndje lengi be a helyet. Talán ez az egyetlen biztos hely a Megváltó életével kapcsolatban. A kereszt helye. Valaha a pusztában, most egy templomban, arannyal bevonva. Az oltár alatt egy ikon jelzi a halála helyét. Aki tud, imádkozik a kereszt tövében térdelve. Hát itt halt meg Jézus, ezen a szinte már nyomasztóan túldíszített helyen.

Néhány percig csönd van még odakint. A napfény lassan feloldja a hangulatot. Nem maradt ott Krisztus a sírban. Mellettünk van az Olajfák hegye a maga egyszerűségében és szépségében. Nincs nagy katedrális, de innen emelkedett a mennybe a Feltámadott. És ide fog visszatérni is, és az egész világ látni fogja. Jövel, Uram, Jézus!

A művészet ereje
Tel-Avivban

RUZSA-NAGY ZOLTÁN

GONDOLATOK A SZENTFÖLDRŐL

A terület önmagában is megérdemelné a különleges figyelmet. Talán nincs még egy ilyen helye a világnak, ahol ily kis területen ekkora változatosság lenne. Alig száz kilométeren belül találhatunk mediterrán klímát és fél-sivatagot, a világ legmélyebb pontját és hegyre épült fővárost. Mégsem természeti szépségei vonzották oda évezredek óta a zarándokok millióit, és minket sem, február elején.

Genius loci, a hely szelleme. Isten jelenléte nem függ a helytől, mi protestánsok jól tudjuk ezt. Mégis, mintha az ókori Izrael területe más lenne. Genius loci... Miközben Tibort, az idegenvezetőnket hallgattuk, s próbáltuk megjegyezni a rengeteg információt, az adatokon túl, ami itt történt, az nem csupán történelem. Maga a Mindenható ÚR szólt és cselekedett itt.

Galilea, Jézus gyermekkorának és sok korai működésének színtere. Peremvidék földrajzilag, mivel az éghajlat és a növényzet nedvesebb, mediterrán jellegű klímáról árulkodik. Peremvidék történelmileg, hiszen az izraeli törzsek megtelepedésének északi határa, Jézus korában pedig kevert lakosságú, külön kormányzott terület.

Názáret, Jézus felcseperedésének városa ma már egészen más képet mutat, mint akkoriban. Az 500 fős, tisztán zsidó lakosú kisváros ma már több tízezer ember otthona, sőt mindjárt két város is: palesztin Názáret (a régi helyén) és Názáret-Illit, az új város héber népességgel. Mi a palesztin Názáret közepén emelkedett templomot céloztuk meg: Angyali Üdvözlés Temploma. Egy kis barlanglakás fölé épült, ahol a hagyomány szerint az angyal megjelent Máriának. A templom meglepően új, kiábrándítóan vasbeton, de ismerve a hely történelmét ez mégsem olyan furcsa. A mostani immár az ötödik templom. Ez nem a helyi keresztyének építőkedvének köszönhető, hanem az araboknak, majd a keresztéseket kiűző mamelukoknak, akik szándékosan és tudatosan pusztították a keresztyén emlékhelyeket. Utóbb a mamelukok a pusztítást keresztyén örmény rabszolgák ezreinek

kényszermunkájával végeztették. A templomokat le lehet rombolni, a köveket szét lehet dobálni, de Jézus Krisztus uralmának soha nem lesz vége. Erről tanúskodik ma is Názáret, a hegyen épült város, és benne sok ezer keresztyén.

Galilea legnagyobb kincse az édesvíz, ami az egész ország ivóvíz-tartaléka mind a mai napig.

A Genezáreti-tó fő táplálója a Jordán, ami a maga 250 km hosszával és a „kis“ Túrhoz fogható vízhozamával nálunk talán említést is alig érdemelne. De ott, ahol a víz a legnagyobb kincs, és az eső Isten áldása, ez a kis folyó maga az élet. Mi több a keresztelés során az új élet jelképe. Vajon mit szólna Keresztelő János, ha látná, hogy egyesek mekkora hasznot húznak sok Jordánban megkeresztelkedni vágyó hívő őszinte – bár talán kissé naiv – hitéből?

Jézus korában a tó alapvetően meghatározta a környéken lakó emberek életét a partmenti gyümölcsligetekkel, a közelben haladó Via Maris által és elsősorban a halászzattal. Maga Jézus is sokszor megfordult Kapernaumban, egy kis közigazgatási központban. Ott lakott Péter apostol, anyósa házában. Ház helyén ma már csak falak, azok is többszörösen átépítve. A kapernaumi százados szolgálja, a béna meggyógyítása örök tanúság.

Néhány kilométerrel délnyugatra található Mensa Christi, ahol a hagyomány szerint Jézus hallal fogadta a keresztrefeszítés miatt csalódott halász apostolokat. Ez a legkevésbé „piacosított“ része a Szentföldnek, és itt változott a legkevésébbet a táj is. Kis templom, benne egy szikla az „asztal“. Én a hullámzó tó partján tudtam a legjobban elcsendesedni és elmerengeni azon, hogy vajon mit is jelent a Feltámadott asztalához ülni...

A Jordán-völgy olyan, milyennek képzeltem. A folyó felől teraszos, mély, tele farmokkal, melyek a jó öntéstalajon mindenféle földi jót teremstének. Nyugat felé száraz és kopár. Elmegyünk egy kecskenyáj mellett.

A pásztor számaron terelgeti az állatokat. Mint kétezer éve... Megállunk egy benzinkútnál. Az egyik oldalon egy teve volt felnyergelve a pénzes turistáknak. A másik oldalon légvédelmi ágyú. Ez már a jelenkor.

Nekünk Mohács, nekik Maszada. Hatalmas, bevehetetlen erőd a Holt-tenger partján. Jonathán főpap építtette, majd Nagy Heródes megerősítette, hogy legyen hova menekülnie ha Kleopátra Egyiptomból rátámad, vagy ha a zsidók fellázadnak ellene. Vízvezetékrendszere a közlekedőedények elvén alapult, élelmiszerkészlete 3 évig volt elegendő. A történelem iróniája, hogy Heródesnek nem volt rá szüksége, a zsidóknak ellenben igen. Jeruzsálem eleste után 70-ben ide vonult vissza a felkelők utolsó maradéka. Három évig dacoltak a római légiókkal, de végül hiába. A végső roham előestéjén, mikor a falat már áttörték, mindnyájan öngyilkosok lettek. Csupán két asszony és öt gyerek menekült meg, hogy elmondhassák az utókornak. Még a kemény harcedzett római katonákat is megdöbben-tette a védők tette.

A Scopus-hegyről pillantottuk meg először Jeruzsálem városát, ahonnan annak idején a zarándokok is. Este volt már, így minden másnapra maradt, miközben ugyanaz a régi érzés kerített hatalmába: végre itt vagyunk!

A Templom-hegy a város szíve. A hagyomány szerint itt teremtette meg az Úr Ádámot, ide hozta Ábrahám feláldozni Izsákot, itt volt az első, majd a második templom. Ma is szent hely, csak éppen a muzulmánoké, akik kényesen ügyelnek arra, nehogy más is jogot formáljon rá. Ottlétünkkor tapasztalhattuk, hogy mekkora viszályt robbanthat ki egy régészeti feltárással egybekötött lépcsőhelyreállítás.

A Templom-hegyen kívül alig ismerhető fel valami a Jézus korabeli Jeruzsálemből. Az ő ideje óta a várost 12-szer ostromolták. Hadrianus 135-ben a földig rombolt mindent és egy teljesen új várost építtetett. Nem ő volt az utolsó... Most is mindenhol géppisztolyos rendőrök és katonák. Egyik járőr csapat széles mosollyal asszisztál a fényképeinkhez. Jeruzsálem a béke városa?

Hirtelen a Via Dolorosa-n találtuk magunkat. A „fájdalmak útja“, keresztút, Jézus szenvedésének helyszínei. Ha létezik kereszttyén szent hely, ez az. Azonban találóbbr lenne inkább „Via Dollárosa“ néven emlegetni, mert keleti bazár mindenütt és a turistákra, zarándokokra szakosodott helybéliek egy perc nyugtot sem hagynak.

Jézus életének végállomása, a Golgota-hegy. Annak idején a koponyaalakú kopár mészköszikla a városfalon kívül állt, mindenhol jól rá lehetett látni. Ma hiába keresné bárki is a megszokott képet. A Golgotán a rómaiak pogány szentélyt állítottak fel, később itt állt a világ legnagyobb kereszttyén temploma, a Szent Sír templom. Nagy Konstantin császár építtette megtérése után, miután anyja, Szent Heléna 326-ban bejárta a Szentföldet és a Golgotán megtalálta a keresztet és Jézus sírját. A templomnak már csak töredéke áll, először a perzsák rombolták le a 7. században. A mai bazilikához vezető utat az egykori templom romjai szegélyezik. Ma hat felekezet osztozik rajta, mindegyik magáénak vall egy kicsit az emlékekből. Az egyháztörténetet meghazudtolva megférnek egymás mellett a katolikusok, orthodoxok, szírek, örmények, koptok és etiópok. Minden egzotikum ellenére talán éppen ez a legnehezebb hely, nekünk protestánsoknak. A sok kép és füstölő között a zarándokcsoportokat kerülgetve mintha eltávolodtunk volna az igazi Golgotától.

A Templom-hegytől nyugatra elnyúló Kidrón-völgyben alig találni egy talpalatnyi földet, ahol nincs sír. A zsidók itt várják a Messiás megjelenését és a feltámadást. Ezt átvették a muzulmánok és Mohamedre alkalmazták, hogy utána egymással versengve minél többen temetkezhessenek a leghamarabbi feltámadás helyére. A völgy másik oldala az Olajfák hegye, a Gecsemáné kerttel és a hellyel ahol Jézus meglátva Jeruzsálemet, megsiratta a szent várost. A Dominus Flevit templom oltára mögött egy hatalmas ablak van, amin keresztül nézve éppen a Templom-hegy látható. Emlékeztető, hogy visszatér az Úr, és ő hozza el az igazi, mennyei Jeruzsálemet.

Eladósorban lévő lányok a qumráni piacon

Arab férfi a buszon

Mártózik

Vonuló teológusok a Via Dolorosán

„Holt”-tenger

A siratófalnál

FEKETE ZOLTÁN

KÖVEK ÉS NÉPEK FÖLÖTT

- Madarászélmények Izraelben -

Legtöbben Izrael kapcsán nem a gazdag madárvilágra gondolnak először. Magam sem, de mindenképp egy olyan unikuma az országnak, amelyet nem szabad szó nélkül hagynom. Izrael földrajzi helyzeténél fogva egy folyosó a madarak számára. Afrika és Eurázsia között itt vándorolnak keresztül tavasszal és ősszel. Így migrációs idejük alatt csak hatalmas számokban beszélhetünk róluk. Számos kutatás folyik a hagyományos gyűrűzéses módszertől a modernebb eszközöket használó vizsgálatokig (műhold, radar). Az átvonuló madarak több faját például egy monitoring projektben folyamatosan számolják Észak-Izrael kijelölt állomásain. Volt szerencsém 10 évvel ezelőtt dolgoznom az eilati (délen a Vörös-tenger partján) ornitológiai központban, s most ismét ellátogattam Izraelbe távcsővel és madárhatározóval a kézben.

Jób szólt ekképpen: „*Kérdezd csak meg az állatokat, azok is tanítanak, és az égi madarakat, azok is tudósítanak. ... Az Ó [UR] kezében van minden élőnek a léte.*“ (Jób 12,7.10a)

Tibériásban, várakozó autóbuszunk ablakából pillantottam meg egy kékesen csillogó nektármadarat a park útmenti fáján (**1. jerikói nektármadár** – Palestin Sunbird – Nectarinia osea). Korábbi utazásom során Jeruzsálemben és Eilaton is láttam már e faj egyedeit. Ez jól mutatja, hogy meglepő szépsége ellenére egy nagyon gyakori madár; azonban csak a hím színes metálfényű, tojója pasztell színekbe öltözik.

Az előbb említett fán nemsokára megjelent a hasonlóan gyakori bülbül madár (**2. pápaszemes bülbül** – Yellow-wented Bulbul – Pycnonotus xanthopygos). Magyar neve a szeme körüli vékony fehér gyűrűre utal, míg az angol a kloakája körüli sárga tollazatra. Jellegzetes a gyakran énekelt fuvolázó hangja, de emellett széles utánzórepertoárja van. A Kr.u. 7-8. sz-i perzsa költészet óta együtt jelenik meg a rózsa szimbólumával e madár¹. Gárdonyi Géza Cyprián című művében is ekként szerepel.

A Genezáret-tó partján számtalan madarat vehet észre a távcsöves utazó. Tibériás váro-

sának tópartján este sétálva mi mást, mint egy Night Heront (**3. bakcsó** – Nycticorax nycticorax) láttunk meg többen a köveken. Másnap a tó mellett haladó busz ablakából látszott egy pillanatra egy csapat **rózsás gödény** (**4.**, White Pelican – Pelecanus onocrotalus), ha úgy tetszik pelikán. Fejüket válluk közé húzva repültek. Az egyébként fehér madár nászruhája rózsaszínes árnyalatú. Tízezrével vonulnak át Izrael felett ősszel és tavasszal ezek a halpusztítók. Egyedenként 1kg a napi adagjuk. A קָא'אָ (qá'at) nevű madarat (3Móz 11,18; 5Móz 14,17; Zsolt 102,7; Ézs 34,11; Zof 2,14) a fordítók jelentős része pelikánként adja vissza. Ez már fel is veti a Biblia állatvilág neveinek fordítási problematikáját. Filológiai és etimológiai kutatást igényel e munka, emellett az ókori fordítások és a Talmud lehet segítségünkre. Sokszor elgázít, hogy költői szövegekben fordulnak elő e nevek, együtt életmódbeli szokásaikkal. Lássuk erre az előbbi fajon keresztül a lehetőségeinket. „*Szívem olyan, mint a levágott és elszáradt fű, még az evéstől is elfelejtkezem. Hangos jajgatásom közben húsom a csontomra száradt. A pusztai qá'at-hoz hasonlítok, olyan vagyok, mint kős a romok közt. Álmatlan vagyok és oly magányos, mint madár a háztetőn.*“ (Zsolt 102,5-8) Ez alapján nehezen gondolhatjuk, hogy a qá'at a halakhoz szokott vízigényes rózsás gödény volna. E szakasz költői képe ellenére két fő bibliafordításunk pelikánt ír, akárcsak a Septuaginta és a Vulgata (πελεκακι, pelicano). A héber szótárak is megadják ezt a lehetőséget (HALOT, BDB), hozzátéve, hogy ez a fenti zsoltár vers alapján azonban valószínűtlen. Felvetődik egy száraz élőhelyhez szokott, a haldokló hörgéséhez hasonló hangot adó madár lehetősége idézett versünk-ből. Dr. Jehuda Feliks² arra jut, hogy itt a **kuvikról** (**5.**, Little Owl – Athene noctua), annak is két változatáról van szó (világosabb, sötétebb) a qá'at és a kős esetében. Előbbi esetben a név a bagoly huhogó hangjára (hangutánzó szó) vagy az emészthetetlen tápanyag felöklendezésére vezethető vissza (קָא'אָ gyök – háyni)³, míg utóbbinál a hangtő-

1.

3.

14.

2.

12.

6.

4.

9.

7.

8.

5.

11.

13.

10.

nusára utal⁴. Ez az eset jól példázza a problémákat és a megoldási utakat. Folytatom tovább azonban úti beszámolómat.

Sok a ligetes, gondozott terület a számos galileai templom körül. A Boldogmondások hegyén lévő parkban néhány zöld nagyobb papagájt láttam meg a fákon (**6., örvös papagáj** – Ring-necked Parakeet – *Psittacula krameri*). Szokatlan érzés volt szabadon látni e zajos madarakat.

Egy kibuc által gondozott területre látogatunk a Genezáret tavat elhagyva. Yardenit még a Jordán azon szakaszán van, amit a vízszennyezés nem ér el. A bemejétezőknek helyet adó vízpart rengeteg madarat vonz. Csak kapkodtam a távcsövet, hogy merre is nézzek a bőség miatt. A legszembeütőbbek a fán csoportosan pihenő, a folyó partján kutató **kis kócsagok** voltak (**7., Little Egret** – *Egretta garzetta*) fehér öltözetükben, tarkójuk dísztolálával, fekete csőrükkel. Téli vendégek Izraelben, ezért is láttam olyan nagy számban behúzott nyakú röptüket szerte az országban.

Yardenit fáin **gémek** csoportosultak, míg fel nem oszlattam őket megjelenéssel. A víz felett **kárókatona** (**8., Cormorant** – *Phalacrocorax carbo*), **jégmadarak** (**9., barna halkapó** – *Halcyon smyrnensis* – Smyrna/White-breasted Kingfisher; **10., tarka halkapó** – *Ceryle rudis* – Lesser Pied Kingfisher) húztak el. A Közel-Keleten élő, megkapó szépségű utóbbi két faj több egyedét is hosszasan figyelhettem miközben a víz fölé behajló ágakon ültek, vagy átrepültek előttem. Ülőhelyükről vagy röptükből buknak bele a folyóba apró halakért. A hazai jégmadárnál nagyobbak, színük alapján könnyen felismerhető madarak. Számos helyen láttam még őket az 5 napos út során.

A Jordán mentén a Holt-tengerhez közelítve sokkal szárazabb vidékeken jártunk. A kopár hegyek előtt a ragadozó madarak jól kitéűntek. **Vörös vércsét** (**11., Kestrel** – *Falco tinnunculus* – תהמס (tahmâs)⁵) és **barna kányát** (**12., Black Kite** – *Milvus migrans* – דייא; (dayyâ) és דבצ (dâ'â)) is látni lehetett. A vércsét gyakori szitalásáról, és kis méretéről lehet könnyen felismerni. A közel kétszer akkora kányának pedig enyhén villás a farka. Egy kerítésen **nagy őrgébics** (**13., Great Grey Shrike** – *Lanius excubitor*) ült, ami nálunk egy téli vendégként ismert bandita külsejű (fekete szemsáv) rovar- és kismadár-vadász.

A Holt-tenger melletti Maszada négyszáz méterre kiemelkedő sziklatömbjén, e kietlen, édesvíz nélküli helynek a tetején, és Qumrán egykori telepének romjainál is van élővilág. A vádikban összegyűlik elegendő víz, és persze ott a sok turista. A legérdekesebb utazóbarát a csak itt a Negevben és a Közel-Kelet egy-két pontján élő **fuvolázó fénysergély** (**14., Tristram's Grackle** – *Onychognathus tristramii*). A színvilágát kivéve külső megjelenésében (csőre, alkata, mérete) a sárgarigóra hasonlít, de e sergély sötét tollazatú. A legjellegzetesebb vonásai a vörösés kézevező tollak. Amikor közelünkbe jön, úgy tűnik, hogy csak egy színes tolla van. Röptében azonban egy tucat vörösésbarna tollon süt át a nap. A lelkész, tudós, ornitológus, utazó H. B. Tristramról nevezték el a 19. sz. közepén e melankolikus zajos énekű fajt. Jellegzetességük, hogy a csoportok megküzdének az erre tévedt emberért, és a győztesek követik útján emberüket. Mindazonáltal nem elég kitartóak, Magyarorszáig nem jöttek velünk, s már Jeruzsálem előtt lemaradtak.

A hideg esős Jeruzsálem most nem tartogatott madárritkaságokat, s így a Város felé fordíthatam figyelmemet. A Városra, mely az ÚR megváltó munkájának történelmi emlékeztetője.

SZAKIRODALOM:

H. Heinzel et al.: *Birds of Britain & Europe with North America & Middle East*. Harper Collins Publisher, London, 1995.

R.T. Peterson et al.: *Európa madarai*. Gondolat, Budapest, 1986.

Dr. Jehuda Feliks: *The Animal World of the Bible*. Sinai, Tel Aviv, 1962.

Fauna and Flora of the Bible. United Bible Societies, London, New York, Stuttgart, 1980.

Pat and Davies Alexander: *Kézikönyv a Bibliához*. Scolar, Budapest, 2001.

JEGYZETEK

1. Géczy János: *Allah rózsái*. Terebess Kiadó, Budapest, 2000.
2. Dr. Jehuda Feliks: *The Animal World of the Bible*. Sinai, Tel Aviv, 1962.
3. A felöklendezés a pelikánra is utalhatna, ti. halakat öklek vissza a kicsinyei etetésére.
4. A problémát a fordítók segítségére kiadott *Fauna and Flora of the Bible* mű is hasonlóan tárgyalja. United Bible Societies, London, New York, Stuttgart, 1980.
5. Csak Feliksnél találtam meg ezt az azonosítást a 3Móz 11,16 madarára.

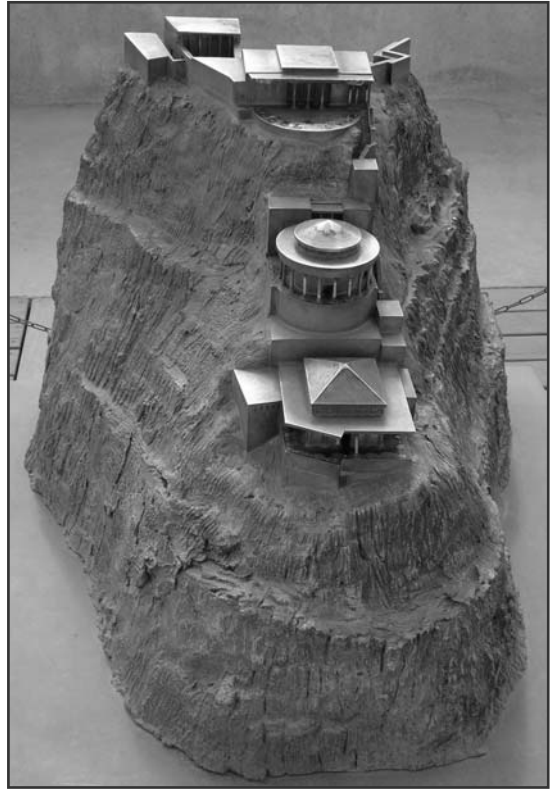
MÁSZÁDA*

Mászáda, amely arám nyelven erősség-erődítményt jelent, a Júdeai sivatag szélén, a Holt-tenger délkeleti partján egy 1300 láb magas magányos sziklán épült. 1963-ig talán ez volt a régi Izrael legközismertebb még fel nem tárt helye. A klasszikus régészek tudták, hogy Nagy Heródes itt építette fel híres erődítményét, palotáit és raktárait. Izrael fiatalsága pedig nemzeti zarándokhelyként ismerte, ahol annak a 960 zsidó zelótának tragikus és hősie halálára emlékeznek, akik Kr. u. 93-ban inkább saját kezükkel vetettek véget életüknek, mintsem hogy – fizikailag és lelkileg – a rómaiak rabszolgái legyenek.

1963-ban Yigael Yadin, az egyik legismertebb izraeli archeológus vezetésével régész-expedíció kezdődött annak felderítésére, mit adhat hozzá a régészeti feltárás Mászáda történetének mítoszához. Az ásások legnagyobb részt Josephus, az első századi történetíró korának Mászádájára összpontosultak. A fokozatosan feltárt luxuspaloták díszes mozaikjai és az egyszerű lakóhelyek megmutatták azt az éles ellentétet, amely Kr. e. 30-ban Heródes életének és Kr. u. 66-ban a zelóták életének Mászádája között volt.

Mászáda Heródes korától a bizánci korszakig valóságos történeti katalógusa a művészetnek és építészetnek.

Mászáda legfőbb erődítményét az idúmeai Nagy Heródes építtette, akit a rómaiak neveztek ki Júdea királyának. Kegyetlensége miatt nem szerették őt zsidó alattvalói. Attól félt, hogy a tömeg megbuktatja, és a régi Makkabeus királyokat helyezi vissza a trónra. Josephus szerint Heródes Kleopátra támadásától is tartott, ugyanis Egyiptom e hatalmas királynője nem hagyott fel azzal a szándékával, hogy maga kormányozza Júdeát. Antóniusz segítségével valóban nagy veszélyt jelentett. Mászádát Heródes menedékhelynek szánta maga és családja számára. Magaslati fekvése miatt kiválóan alkalmas volt arra, hogy egy kisebb védőcsapattal felvegye a küzdelmet nagyobb számú támadó ellen. Mászáda 1900X650 láb terjedelmű térségét védőfal vette körül, méghozzá olyan kettős fal, ame-

lyen belül hely jutott raktáraknak, barokoknak, fegyverraktáraknak. A téli esőt a sziklába vésett ciszternák gyűjtötték össze.

Heródes csodálatos luxuspalotát is építtetett magának, amely kinyúlt az északi szakadék fölé. Ezt a palotát raktárak, fürdők, sőt úszómedence egészítette ki. Itt tékozló bőséggel szórakoztathatta vendégeit; Mászáda ugyanakkor a királyi család téli szállása is volt.

Heródes Kr. e. 4-ben bekövetkezett halála után Palesztinát elfoglalták a rómaiak; egy római egység szállta meg Mászádát is. A zsidók szabadságuk és függetlenségük visszaszerzéséért elszórt felkeléseket szerveztek. A háború nyíltan Kr. u. 66-ban tört ki és négy éven át elkeseredett kegyetlenséggel folyt. A háború elején a zsidó zelóták egy csoportja lerombolta a római garnizont és elfoglalta Mászádát. A rómaiak egyik légiót a másik után hozták Palesztinába, hogy elfojtsák a felkelést. Végül, elkeseredett harc után Kr. u. 70-ben

*Keith N. Schoville, *Biblical Archaeology in focus*, 429-432.

Titusz elfoglalta Jeruzsálemet, kirabolta a várost, lerombolta a Templomot, és a zsidó lakosokat tömegesen kiűzte az országból. Csak egyetlen erődítmény állt ellen 73-ig: Mászáda.

Az a néhány zsidó hazafi, aki túlélte Jeruzsálem pusztulását és megmenekült a rómaiak elől, Mászádába menekült, hogy az ottaniakkal folytassa a szabadságharcot. Ez az alig ezer zelóta, kihasználva Mászáda megközelíthetetlen magaslatát, több mint két éven keresztül meg-megtámadta a rómaiakat. A római parancsnok, Flaviusz Szilva, elhatározta, hogy bármi áron lerombolja az ellenállásnak ezt az utolsó fészket. Ötezer katonával és a vizet meg élelmet szállító kilencezer rabszolgával és fogollyal megszállta Mászáda lejtőit. Legalább kilenc római tábornak még ma is világosan látható a helye a sziklákon. Szilva emberei Mászáda nyugati lejtőjén vert földből és kőből emelkedőt építettek. Ezen az emelkedőn pedig egy ostromtoronyt húztak fel. A torony tetejéről, miközben a védőket tűz alatt tartották, kőhajító ostromgéppel (katapulta) „bombázták“ az erődítmény falát. Végül 73-ban sikerült rést ütniük a zelóták erődítményének tetején. Mivel biztosak voltak a közeli győzelemben, visszavonultak táboraikba, hogy a következő napon általános támadást indítsanak. Josephus itt elmondja, hogy a zsidó védők vezetője, Eleázár Ben Ja'ir lelkesítő beszédet intézett zsidó társaihoz. „*A hajnal véget vet ellenállásunknak – mondta nekik. De még szabadok vagyunk, hogy szeretteinkkel*

együtt a tisztességes halált válasszuk. Hagyjuk itt ezt a világot, mielőtt ellenségeink rabságba vetnének minket, szabad emberekként, feleségünk és gyermekeink társaságában. De mielőtt meghalunk – parancsolta Ben Ja'ir –, borítsuk lángba az egész erődítményt. Keserű csapás lesz a rómaiaknak, hogy hatáskörükön túl csak minket találnak és semmi zsákmányolnivalót. Egy valamit kíméljünk csak meg: az élelmiszerraktárakat. Ez fog tanúskodni arról, hogy nem az éhség miatt pusztultunk el, hanem azért, mert inkább a halált választottuk, mint a rabszolgaságot.“ Josephus beszámol arról, hogy minden férfi megölte feleségét és gyermekeit, aztán lefeküdtek melléjük, hogy őket pedig egy sorshúzással választott társuk ölje meg. Amikor ez a tíz megölte a többi, ismét sorsot húztak: egynek kellett végeznie kilenc társával, utána öngyilkosságot elkövetnie. Másnap reggel, amikor rómaiak megindították az általános támadást, csak füstölgő romokat és csendet találtak. Csak két nő és néhány gyermek került elő egy rejtékhelyről; ők mondták el, hogyan halt meg a 960 zsidó. (...)

A zsidó védők halála után ismét egy római csapat telepedett meg egy időre az erődítményben. Mászáda utolsó lakói bizánci szerzetesek voltak az V. és a VI. században. Kis cellákban és barlangokban éltek, csak egy kápolnát építettek maguknak mozaik padlózat-
tal. Feltehetőleg a perzsák vagy a mohamedánok támadása miatt kellett távozniuk a VII. század elején. Attól az időtől kezdve Mászáda lakatlan.

A római helyőrség látképe a Mászáda erődből

MEDGYESSY LÁSZLÓ

PILÁTUS PÉNZE*

1. számú érme: prutah.

Előlap: három árpakalász.

Felirat: Júlia császárnő.

Hátlap: simpulum.

Felirat: Tibériusz császár.

Dátum: Kr. u. 29.

A simpulumos érme elő és hátlapja olyan szimbólumokat visel amiket sokféle képpen lehet magyarázni. David Hendin, a téma legnagyobb szakértője szerint „misztikus“, hogy a jövőendő keresés egyik segédeszköze és a három árpakalász egy pénzre kerültek. A simpulum magában sehol nem fordul elő csak itt. Vagy a lituussal, vagy más tárgyakkal van ábrázolva. Ezek a diszitések azt jelentik, hogy Pilátus tagja volt a római vallás két felső osztályának. Ezek az ő jelvényei is voltak, nemcsak procurator volt, de pap is.

Tíz évig tartó kormányzása alatt Pilátus csak ezt a két féle érmét verette, szétválasztva rajtuk a két ceremoniális eszközt. A verések dátumai a mai hivatalos időszámításban vannak meghatározva, de ha Nagy Heródes halála évét vesszük Jézus születésének, akkor magasabb számokat kapunk és nagyobb bizonyosságot, hogy az érmék a keresztre feszítés után készültek. De miért nem adott ki pénz korábban Pilátus? Mi okozhatta azt, hogy két éven belül két rendhagyó érme is megjelent?

A simpulumot ismerték zsidó vezetők mert Tiberius ajándékozott egyet a templomnak ahol naponta áldoztak tiszteletére. Kalászt írt elvő az első termés ételáldozatánál a 3Mózes 2:14 törvénye. Az érett árpakalász az aratásra, a számonkérésre, az utolsó ítéletre is figyelmeztetett.

Pilátus érméjén a középső kalász (Krisztus?) egyenesen áll, míg a jobb és baloldali kalászkok (két lator?) mélyen lehajlanak. (József álmára emlékeztetnek 1Mózes 37:5-9). De a legkülönlegesebb az, hogy a három kalászt egy kereszt alakú forma tartja össze. A forma legjobban az ortodox egyház keresztjéhez hasonlítható, még egyenes lábtartó is kivehető. (Az elferdült lábtartó később, a krisztológiai vitáknál jelent meg.) A középső (Krisztus) kalász pontosan a kereszt vertikális oszlopán nyugszik.

Talán a Golgota legelső, és a legszebb, szimbólikus ábrázolását látjuk Poncius Pilátus pénzén, aki így próbálta jóvátenni rettenetes tettét. Lehetséges? Igen. Bizonyított? Nem.

*Részlet Dr. Medgyessy László A kijelentés „néma“ tanúi – Bevezetés a bibliai numizmatikába című, megjelenés előtt álló könyvéből.

KÖRKÉRDÉSEK A ZARÁNDOKÚT RÉSZTVEVŐIHEZ

1.

MI FOGOTT MEG LEGJOBBAN IZRAELBEN?
(RÉSZLET, BENYOMÁS, LÁTVÁNY)

- Masada és a siratófal.
- *Az egésznek a hangulata, de inkább a természetes helyek, azok változatossága (pl. hegyek stb.).*
- Holt-tenger iszapja.
- *Egyrészt a nemzettudatuk, ami a mai helyzetre vonatkozik. Egyébként meg valamiért a Golán-fennsík tetszett nagyon meg Galilea dombjai (hullámai), amik még nagyjából olyanok, mint Jézus korában voltak. Kár, hogy ilyesmit csak buszból láttunk... Názáretben az üvegablakok. Meg a Kinneret-tó. Jeruzsálem pedig álom – mármint távolról...*
- Maszada fennsíkja, az erőd, Kumrán, és a Holt tenger. De a csónakázás is a Genezáret-taván. Egészen addig le voltam nyugózva, amíg Jeruzsálemben nem értünk. Pedig azt gondoltam, az lesz csak az igazi, mármint Jézus keresztre feszítésének helyszíne, de kicsit csalódás volt számomra, hogy itt már semmi sem autentikus. Meg kellett szokni ezt is.
- *Imádtam a különböző növények illatát és lenyűgöztek a sivatag hegyei.*
- Összességében az egész ország. Megtapasztaltuk, hogy valóban szent földön járunk.
- *A (teremtett) természeti környezet sokfélesége, összetettsége, amely az „áldás“, az „erec/adama“, a „tejjel és mézzel folyó Kánaán“ fogalmának további szélesebb és teljesebb értelmezésében segít. Az ellentétekből összeálló szubkulturális egység csodája.*
- Látni a környezet változatosságát, hogy lehet egy ennyire kis területen ennyire sokféle éghajlat, növényzet, élővilág, domborzat, hőmérséklet... Ez tényleg az Igéret Földje. Isten összesűrítette egy dunántúlyi területre mindazt, ami szép a világban, amit teremtett, hogy legyen egy spéci helye a választott népének. Nem semmi! És látni az embereket.
- *Én eddig csak Európában jártam-keltem, és éppen ezért már maga a Közel-Kelet hangulata*

is nagyon nagy benyomást tett rám. Nekem nagyon szimpatikusak voltak az ott élő emberek, abszolút biztonságban éreztem magam, csupán azt volt szomorú látni, hogy egy ennyire csodás helyen nem lehet békéje az ott élőknek. A természet lenyűgöző volt, talán a legmegkapóbb dolog, hiszen ez az, amit látva elfogott az a jól eső érzés, hogy ugyanazon a tájakon járok, ahol valaha Jézus. A templomok már nem keltettek bennem hasonló érzéseket...

- Izraelben a legjobban a táj, az éghajlat, az emberek együttesen kialakított arculata fogott meg. Szerintem csodaszép ország!

- *Ami megfogott a látványban az a Maszadáról való kilátás volt. Gyönyörű! Illetve a Genezáret-tavának egyszerűsége.*

- Izrael egy olyan fejlett ország benyomását keltette, ahol a múlt és a modern társadalom-egyszerre megtapasztalható. A szentföld valóban a mennyei és a földi világ összefonódása.

- *Nagyon élveztem, hogy szerte Izraelben több dolgot már értettem a feliratokból.*

- Mielőtt elindultunk, az ismerőseimtől nagyon sok jót hallottam Izraelről, és nem csalódtam. Mondták, hogy mennyire lehet érezni a hely áldásait. Különleges volt az egész ország hangulata. Igazából nem is tudom megfogalmazni még, miért is volt ez a különleges érzésem. Szívesen visszalátogatnék, az biztos.

- *Az fogott meg, hogy azok a helyek, ahol egykor a Szentírás eseményei játszódtak, ma ugyanúgy léteznek. Ma is élnek ott emberek, tehát érezhető a történelmi continuitas. Ez az ország, ez a föld egy élő csoda!!!*

- A táj, a vidék, a természet, Galilea, a Tibériás tenger, a kősvatag, a Holt-tenger. Kétszer éreztem azt, hogy legszívesebben kiugranék a bőrömből, és kiabálva, tapsolva ugra-bugrálnék. Az egyik az a pillanat volt, amikor megpillantottam a Genezáret-tavat a szálloda ablakából. Másodszor Qumránban éreztem ezt. Nem is Qumrán miatt, hanem a kilátás, a hely varázsa miatt. Egyszerűen

A híres Aranykapu, ahol a váradalom szerint az eljövendő Messiás megjelenik majd

hihetetlen volt, hogy ott vagyok a Holt-tenger mellett...

- *A holt-tengeri fürdőzés és Maszada. Az utóbbi nagyon látványos és érdekes volt. A holt-tengeri élmény pedig utánozhatatlan, leírhatatlan.*

- Izraelben legjobban talán a táj sokszínűsége fogott meg. Első látásra furcsálltam, hogy lehetett egy ilyen kopár vidék az ígért földje. De az országot átszelő utunk megmutatta, hogy Izrael enyhe zöld, lankás földje oázis az őt körülvevő sivatagban.

- *A gyümölcs, amit nagyon éhesen kaptam, az „Atyámtól“.*

2.

MI VOLT A LEGJOBB LELKI ÉLMÉNYED?
(ÁHÍTAT, OLVASÁS, ÉNEK, BESZÉLGETÉS)

- Pap Ferenc áhítata.

- *Az imaközösség az Olajfák hegyén. Addigra már nagyon hiányzott a csönd.*

- A Genezáret-tó közepén jó volt az áhítatos pauza.

- *Kérdésre többen az úrvacsorát fogják*

válaszolni, ám én máshogy látom: a legjobb közösségi élmény maga az út volt. Úgy teljes valójában. 4 napot ritkán töltünk együtt, ám most, nemhogy feszültségek nélkül, hanem egymást megerősítve voltunk utunkon.

- Az úrvacsora nagyon-nagyon-nagyon jó volt. Azt leszámítva, a saját félrevonult elmélkedések éjszaka-nappal. Közösségi ember vagyok, csak nem annyira.

- *A Getsemáné kertben, a Négy Nemzet templomban jó volt csendben lenni, és imádkozni azon a helyen, ahol Jézus is olyan őszintén tudott imádkozni. Itt tudtam igazán átérezni a hely szellemét, és az itt történt eseményt. Talán addigra fogtam fel, hogy Izraelben vagyunk.*

- Amikor Jézus tőlem is megkérdezte a Genezáret-tó partján, hogy szeretem-e (ige-olvasás). A könnyeimmel küszködtem miközben mérhetetlen hála töltött el.

- *Az Úrvacsora, és a Boldogmondások hegyén az egyéni csendességem.*

- Az az indirekt és talán szokatlan „zarándokélmény“ és tapasztalás, hogy nem kell ahhoz Izraelbe zarándokolni, hogy az ember az Isten közelségét megtapasztalja. A zsidó-kato-

likus „sacrobusiness“ illúzióromboló világa a Mi valóságos „szentföldjeink“, „siratófalaink“ még inkább elmélyültebb komolyanvételét szüli/szülheti meg az emberben és bennem, ami lelki, szellemi, fizikai feltöltődés és megerősödés. A mi szent közösségeink saját Istenközelség-élménye ugyanaz, mint egy zsidónak az egykori templomfal vagy egy muszlimnak a Sziklamecset. Talán éppen ezért kell Izraelbe zarándokolni, hogy beszűkült életvalóságunkban, létünk és gondolataink szürke élményei között mindez világossá legyen, hogy magát a „vallást“ és a „vallásos magatartást“ értsük jobban az egyéni szektásodó hitéleti magánélmények intézményesített (m)értékrendjében.

- *Megfogott a keresztyén emlékhelyek szellemsége, pl. nagy élmény volt az imádság a Népek Templomában! De máshol is nagyszerű légkör volt pl. Názáretben. Igazi békesség a háborúban.*

- A legjobb lelki élményem a Genezáret tónál volt. Pontosan nem is tudnám megfogni mikor, csak annyit, hogy a Genezáret tó nagyon felvillanyozott... Na jó, amikor kagylókat

gyűjtögetett mindenki, akkor én csak álltam és élveztem a pillanatot.

- *Legjobb lelki élményem Jeruzsálemben volt azon a helyen ahol Pilátus Jézust kihallgatta, ahol megkorbácsolták és ahol várt a keresztfeszítésre. Kirázott a hideg, könnyezett a szemem, nem tudom elmondani azt amit akkor éreztem.*

- Az idegenvezetés példaértékű volt, betekintést nyerhettünk a gazdsági életbe is, a katonaság szigorú rendszerébe, és a számunkra nagyon fontos szent helyek titokzatos hátterébe. Mindezek mellett az áhítatok, például a genezáret-tavon a hajón, a Jeruzsálem melletti dombokon, az úrvacsora és persze a templomi éneklések voltak azok, amelyek lelkileg a többltetet adták, amelyek felidézték számomra a Biblia világát.

- *A közös imaalkalom a Várossal szemben az Olajfák hegyén, és az egyedül imádkozásaim.*

- Az úrvacsorai közösségben való részvétel volt a legjobb lelki élményem. Az egész alkalom olyan áldott volt, pedig megmondom őszintén, hogy az elején azt gondoltam, úgy

Bethesda maradványai

éreztem, hogy nem fogom tudni átérezni az egészet, nem tudok majd odakoncentrálni, de Istennek hála mégis sikerült és utána mintha kicserélődtem volna. Ott más volt az éneklés, az imádkozás, az igehirdetés, sokkal áldottabb volt. Az újdonság erejével is hatott rám az alkalom, mert a szabadban még nem vettem úrvacsorát.

- *A Siratófalnál imádkozni, azon a helyen, ahol Jézus is imádkozott a zsinagógában. Az úrvacsora a kilátónál szinten hihetetlen nagy élmény volt, egy valóra vált csoda volt az egész!*

- A Lithostratosz. Borzongató érzés volt ott állni, és énekelni. Mintha Jézus ott állt volna mellettem...

- *Legjobb lelki élményeim közt megemlíteném, hogy napközben pár percre el tudtam csendesedni az Olajfák hegyének egy rejtekében. Jó volt esténként beszélgetni egy-két emberrel a csoportunkból. Az megállóhelyeken való igeolvasást, éneklést természetesnek vettem, de hiányzott volna, ha elmarad. Jó volt még a betlehemi templomban kéregető palesztin gyerekeknek a kezébe cukorkát és aprópénzt nyomni.*

- Amikor Qumránban felmentünk a sziklára és elénekeltük a Himnuszt.

- *A Genezáret-tó partján, amikor egy kicsit megállhattam a napi rohanás közben.*

3.

MI VOLT A LEGJOBB KÖZÖSSÉGI ÉLMÉNYED?

- A buszban a nagy nevetések.

- *Nem tudok egyet kiválasztani. Nagyon jók voltak az esték, a játékok. De talán ide is beillik az imaközösség.*

- A jeruzsálemi úrvacsora, ami a lelki élményt illeti. Ökörködés szintjén meg a reggelik.

- *A közös imádság az Olajfák hegyén.*

- Kajálás közben jókat beszélgettünk, „megismertem“ két újabb embert, akivel addig egy szót sem váltottam. Ja, és a buli is váratlanul jól sikerült.

- *Az esti közös játékok.*

- Beszélgetés az osztálytársaimmal, meg a sráccokkal. A lelki közösséget hiányoltam, s néha úgy tűnt mintha erre nem is lett volna igény. Szerintem a Szentföldi utazás különbözik minden más utazástól.

- Az, amikor kedd este mindenki együtt játszott a hotel társalgójában.

- *Egy olyan út amin 40 ember össze van zárva rengeteg buktatót rejt magában, de számos lehetőséget is. Szerintem most inkább az előbbit érzékelhettük (utóbbi), és jó volt olyan emberekkel is beszélgetni (köszönhetően a repülőgépnek és a csoportos vonulásoknak) akikkel ritkán tettem ezt meg.*

- Legjobb közösségi élményem Tel-Avivban volt. Zitával és Enikővel vettünk egy csomó kaját, majd kiültünk a Földközi-tenger partján az egyik sziklára és ettünk, beszélgettünk, gyönyörködtünk a látványban és a tenger zúgását hallgattuk közösen.

- *Közösségi élmény? Alapjában véve azt gondolom egy szuper kis közösség volt, szívesen mennék velük máskor is bárhová.*

- Az a sok-sok beszélgetés és játék amivel a színes szentföldi utunkat még színesebbé tettük. Ami még igazán jó közösségi élmény volt, az a fürdés a Holt-tengerben.

- *Talán, hogy nem volt nagy feszültség köztünk.*

- Jó volt Zolival az éjszakai séta Jeruzsálem újvárosától a szállodáig, és előtte a közös gyaloglás Jeruzsálem gazdag részén.

- *Erre a kérdésre sem tudok konkrétan válaszolni én mindenhol nagyon jól éreztem magam, jó volt a közösség.*

- Úrvacsora

- *Közös éneklés egy-egy templomban.*

- Amikor elmondtuk a Mi Atyánkot.

- *Én az egész utat közösségi élménynek tartom.*

Nem is igazán élhettük meg másképp, hiszen időnk legnagyobb része azzal telt, hogy a nevezetes helyeket együtt látogattuk meg. Individualista törekvéseknek jelét sem éreztem magamban. Sőt megtanultam már az elején pontos lenni az indulásoknál, ami fontos egy közösségnél. Tagadhatatlanul nagy közösségi élmények voltak a reggeli és esti falatozások, a hajózás és a holt-tengeri fürdőzés! Úgy gondolom, mindezek koronája és mégis egy szent cselekmény volt az úrvacsora közös ünneplése. Ott az általunk már régen ismert jegyek és megszokott liturgia találkozott a számunkra egészen új meg tapasztalással: Jeruzsálemmel.

- A Boldogmondások hegyén és a Bethesda tavánál a közös éneklés.

4.

MIT LEHETETT VOLNA KIHAGYNI?

(SZERVEZÉS, INFÓ, HIÁNY, IDŐBEOSZTÁS)

- Nem tudom, mit hagytam volna ki, inkább azt éreztem, hogy sokkal több mindent meg kellett volna nézni, ugyanakkor nem volt elég idő ezekre sem. Talán kicsit kevesebb kommentárt kellett volna a helyszínen hozzáfűzni, elég lett volna csak az Ige, így jobban lett volna idő szétnézni. De az elhangzott információk is fontosak voltak.

- *Az utolsó napi piacot pl. kihagyhattuk volna, és több időt kellett volna tölteni a Szent Sír templóban. Bár minden idő kevés lett volna rá...*

- Semmit sem hagytam volna ki, még a megázásokat sem, hisz áldás. Jó volt, ahogy volt. Talán hosszabb időre kellett volna menni, hogy több idő jusson egy-egy helyre, elcsendesedésre, viszont pörögtünk és kellemesen elfáradtunk a nap végére.

- *Minden szép és csodálatos volt, csak jobb lett volna, ha több időnk jut egy-egy helyen.*

- Nagy volt a rohanás, de igazából szerintem mindent meg kellett néznünk. Az az igazság, hogy engem Jeruzsálem óvárosa egyáltalán

nem fogott meg, talán az időjárás miatt meg a nagy rohanás miatt sem. Borzasztóan idegesített az, hogy itt már semmi sem az eredeti.

- *Most tényleg nem jut semmi az eszembe, ami valóban kellemetlenné tette volna számomra az utazást. Talán tényleg túl sok volt a templom, de hát ez szükséges egy ilyen útnál.*

- Az éjszakai túrát én kicsit erőltetettnek éreztem, de senki sem szólhat egy szót sem mert végül elmentem.

- *Az időbeosztás eléggé húzós volt, de szerintem mindenki hasonlóan vélekedik.*

- Egy közmondással indítanék: „A vásár után okos a paraszt is“. A megvezetett vásárlóhelyek mint a bethlehemi üzlet kimaradhattott volna, helyette több szabad vásárlás olyan szintű helyeken, mint a tel-avivi piac.

- *Nyilván az időhiány általános probléma volt mindenki számára. Szerintem 1 hónap sem lenne elég arra, hogy mindent alaposan, sok időt rászánva végigkísérjük a nevezetességeket és még elmélkedni is tudjunk a helyeken. Szerintem semmiben nem szenvedtünk hiányt.*

- Kihagyni semmit sem kellett volna, azt hiszem egy kerek képet kaptunk arról, mit

lehet Izraelben megnézni. Ott töltött napjainkhoz azonban további napokat ragasztottam volna, hogy azt is megismerjük, mit lehet ott megélni. Az izraeli emberekre kíváncsi volnék.

- *Az esőt. Így is alig láttunk valamit. Amikor eltévedtünk, azt is kihagynám.*

5.

MIT MESÉLTÉL EL OTTHON ELŐSZÖR?

- A gépen való utazást, és a sikolyt.

- *Nem emlékszem pontosan, azt hiszem, mindent megpróbáltam egyszerre elmondani, a lényeg talán az volt, hogy vissza akarok menni.*

- Azt, hogy végre annyi halat ettem, amennyi jól esett.

- *Nem tudom, de talán azt, hogy mennyire más volt, mint amit elképzeltem róla. Aztán jött a sok-sok gyönyörűség sorban egymás után.*

- Mindent...

- *A biztonsági ellenőrzéseket, a gyümölcsöket és a virágokat.*

- A sok szép élményt a krisztusi emlékhelyekről.

- *Azt, hogy elvesztünk Jeruzsálemben.*

- Ezt látni kell nektek is! A természet lenyűgöző (Genezáret-tó, Maszada, Qumrán). Abszolút biztonságos. Legalább egy fél évet szeretnék kint élni.

- *A genezáret-tavi élményt meséltem el először.*

- Nem emlékszem mit meséltem először, talán a repülőutat. Viszont azóta is tartom a sorozatos Izrael bemutatókat.

- *A változatos tájnak a szépségét, az emberek közvetlenségét, kedvességét meséltem el először. De ami a legfontosabb volt számomra, azok a helyek melyeken a mi Urunk Jézus Krisztus járt és működött. Remélem sikerült átadnom egy kevéske információt hallgatóimnak erről a csodálatosan szép országról.*

- A holt-tengeri iszapgyűjtésemet. Meg a zavargásokat. A nagyon finom szállodai étkezéseket is biztos.

- *Erre már nem annyira emlékszem, de azt biztos, hogy mondtam: vissza szeretnék menni legalább még egyszer.*

- Jeruzsálemet meg a Tiberias tengert.

- *Mikor Izraelről meséltem, – nemcsak otthon – az elején mindig elmondtam, mennyire csodálatos volt a Genezáret-tó. Amikor a fából*

Egy Jézus korabeli sír

készült ajándékokat otthon átadtam, elmondtam, hol vettük azokat, ami növelte értéküket.

- A holt-tengeri fürdőzést.

+

(SZORGALMI, NEM KÖTELEZŐ)

EGYÉB: KOMMENTÁR, ÉRZÉS, VÉLEMÉNY,
KÖZREADÁS, BENYOMÁS, NOVELLA,
VERS, IGE, NAPLÓRÉSZLET, IDÉZET STB.

- „A zsidók nem hagyják egymást meghalni, de élni sem!”

- *„Izraelnek három nagy városa van, Haifa, Jeruzsálem és Tël Aviv. Haifa, amelyik dolgozik, Jeruzsálem imádkozik, Tël-Aviv meg szórakozik.”*

- Jeruzsálemben, amikor azt hittétek, elvesztem, egy csodaszép saru árát próbáltam lealkudni (megjegyzem, a csoporttól nem messze, csak belefeledkeztem kicsit). Persze ezt ott nem mertem hangoztatni, de már mindegy. És megvettem.

- *Pici napló készült, de az nem publikus.*

- Sok szép embert láttam Izraelben: jóképű fiúkat, szép lányokat. A feszültséget végig éreztem, amíg ott jártunk. Engem zavart a sok korlátozás, ezt nem szabad, ide nem mehetek, azt nem csinálhatom, ilyet nem szabad enni, stb. Ez nem a szervezésre, vagy az útra vonatkozik, hanem úgy általában Izraelre. Amikor pl. beszélgettem azzal az ortodox zsidó házaspárral, a beszélgetés végén elbúcsúztunk, az asszony kezet nyújtott, és én automatikusan kezet nyújtottam a férfi felé is. De ő nem fogadta el. Persze gondolhattam

VIA DOLOROSA

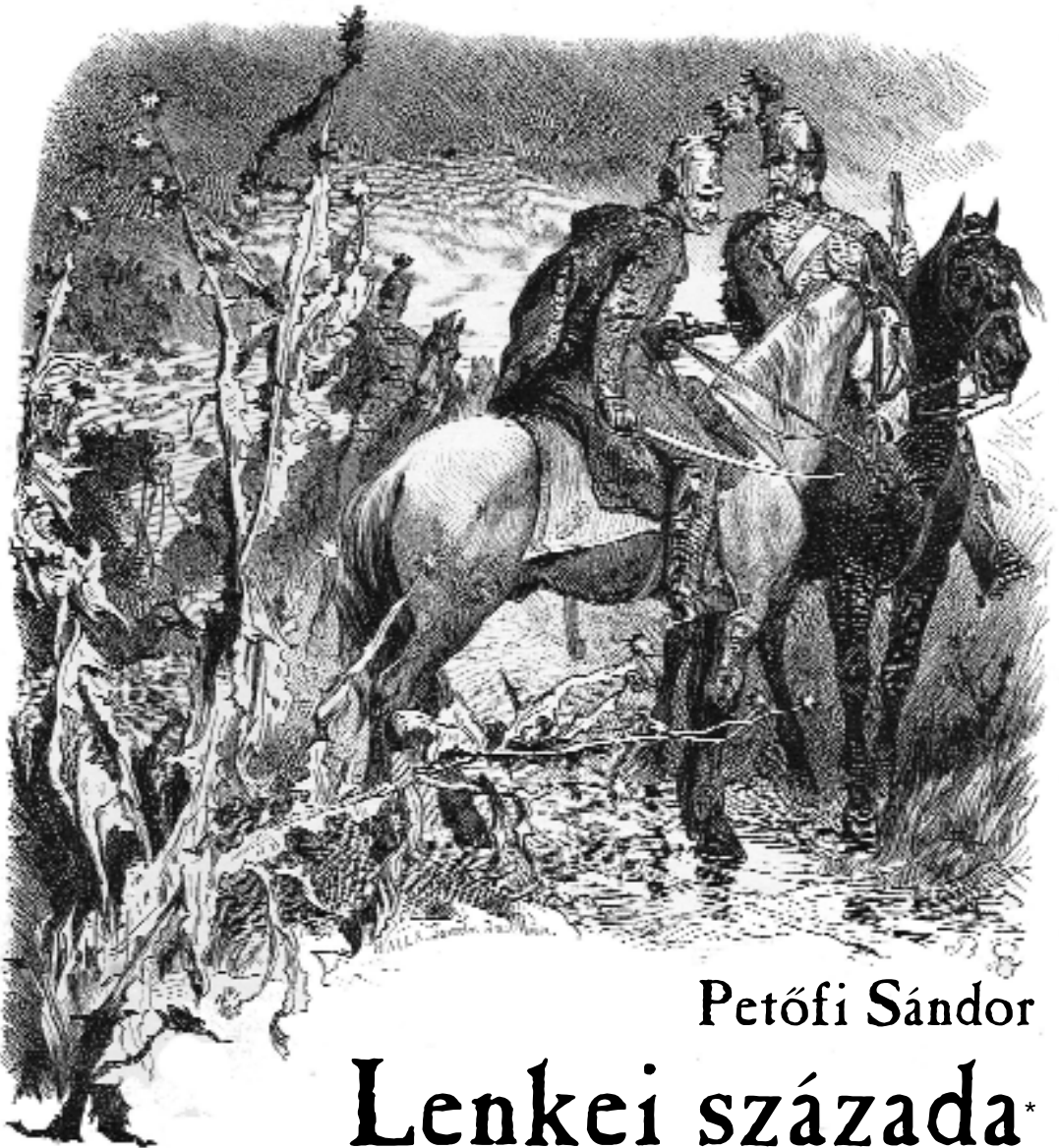

volna erre, csak itt éreztem, hogy a mi kultúránk annyira más már, mint az övék. Németországban mindenki kezét fog mindenkivel, Izraelben a repülőn nem ül egy goj lány mellé a hithű zsidó, leszegett fejjel mennek el mellettünk az utcán, stb. Engem nyomasztottak ottlétünk alatt ezek a dolgok. Megkönnyebbülés volt hazaérni, vagy legalábbis vissza az európai kultúrába.

- *Az emberek, főleg a nők, rendesen fel voltak öltözve. A plakátokról sem vigyorogtak rád félmeztelen csajok. Nem hordtak miniszoknyát, köldökig kivágott ruhát, stb. És ez szerintem jó, és ez lenne a normális. Európa túl szabados. Amikor a Holt-tengerben fürödtünk, akkor is az volt az érzésem, hogy azoknak az embereknek a szemével mi roppant szabad erkölcsűek lehetünk. Az előttünk lévő csoportban (talán indonézek vagy mik lehettek) a nők nagy klepetusokat húztak magukra, nem láttad senkinek a hasát, vagy combját. Hozzájuk képest rajtunk nem volt semmi. Mármost a lányokon. Nálunk a stran-*

don, a Balatonon, vagy az olasz tengerparton ez normális, de ebben a környezetben döbentett meg a fürdőruha viselési szokásunk. Röviden ennyi.

- Nagyon örülök annak, hogy eljuthattam arra a földre, ahol Jézus emberként járt és tanította tanítványait és népét. Sajnálom, hogy másképp őrizték meg az emlékét, mint ahogy ő szerette volna. A sok templomi díszítés és hasonló nagyon megnehezítették, hogy felfogjam igazán ott helyben, hogy most egy bibliai történet helyszínén járok. De úgy érzem, hogy itthon kezdi kifejteni hatását a sok látott dolog bennem, miután kezdem lebontani a sok rárakódott dísz az emlékekről. A Golgotát is igyekszem egy kicsit úgy nézni, hogy milyen lehetett Jézus korában és minden más helyet is, mert ez segít, hogy csendeségeimben, amikor a napi Igét olvasom vissza tudjak menni arra a tájra, ahol már jártam. Ez az út tényleg megváltoztatta egy kicsit a bibliolvasásomat, még átélhetőbbé tette.

Petőfi Sándor
Lenkei százada*

Koszorút kötöttem
Cserfa-levelekbül,
Harmat csillog rajta
Örömkönnyeimbül...
Kinek adnám én ezt,
Kinek adnám másnak,
Mint vitéz Lenkei
Huszárszázadának?

Ez ám csak a század,
Ezek a legények!
Ősapáink mellé
Odaillenének.
Romlatlan bennök a
Régi jó magyar vér...
Bár adhatnék nekik
E dalnál nagyobb bért!

Dicső fiak ők! s ha
Énnekem nem hisztek,
Ám nézzetek oda,
Hogy mit cselekesznek.
Én elhallgatok, az
Ő tettök beszéljen...
Százszor kiáltjátok
Majd rájok az éljent.

A Dniester vizén
Túl, Mariampolban,
Lengyelország földén
Egy huszárezred van.
Szép magyar huszárok,
Fiatal legények,
Kutya-bajuk... vígan
Miért ne lennének?

Vígan vannak, össze-
Verik bokáikat;
De van ott egy század,
Amelyik nem vidag.
Míg világát éli
A vidám ezered,
Közülök egy század
Búbánatnak ered.

Miért búslakodtok
Jó magyar huszárok?
Némelyik szeméből
Könny miért szivárog?
„Hogyne búslakodnánk,
Hogyne búslakodnánk,
Mikor veszélyben van
Édes magyar hazánk?

Rútul feni fogát
Rája tót, rác, német,
Hogy az istennyila
Őket ott ütné meg!
S minket, kik a hazát
Védeni szeretnék,
Itt idegen földön
Tart a kötelesség.“

Igy emészti őket
A bú és a méreg...
Összesúgnak-búgnak...
Vajon mit beszélnek?
Hangjaik suttogók,
Arcuk titokteljes...

Egy nagy szándékjok van,
Nagy és veszedelmes.

Milyen gonoszszágot
Forralnak magokban,
Hogy nem beszélnek fönn-
Szóval, csak titokban?
Mily istentelenség
Forog elméjökben,
Hogy alattomban kell
Eljárniok ebben?

Nem istentelenség,
Amit ők akarnak:
Segítséget vinni
A bántott magyarnak,
Segítségül menni
Hazájok földére,
Melyre immár foly a
Gazda-nemzet vére.

Ez a jó huszárok
Szívbeli szándoka,
És hogy ezt titkolják,
Van annak nagy oka...
Odajutottunk már,
Hogy csak titkon lehet
Tégedet érezni,
Szent hazaszeretet!

Éjnek éjszakáján
Kiállott a század
Od' a partra, melyet
A Dniester áztat...
A folyónál pihent
Egykor vitéz Árpád,
Mielőtt bevette
Attila országát.

E szent helyen álltak
A derék huszárok,
Itten nyílt ama szent
Esküvésre szájok,
Hogy meg fogja őket
Látni Magyarország,
Hogy Magyarországot
Védelmesni fogják!

És midőn az esküt
Elmondották vóna,
Beléugrattak a

Dniester folyóba,
S jó paripáik az
Éji sötétségben
Általustak velök
Szépen szerencsésen.

S jöttek hazafelé,
Jöttek, jövögettek,
Hát egyszer mögöttök
Kit pillantanak meg?
Lenkei kapitány,
Az ő kapitányok,
Ez iparkodott nagy
Sebesen utánok:

„Álljatok, legények,
Forduljatok vissza,
A generális küld,
Hogy híjalak vissza!“
Hanem a huszárok
Nem fordultak vissza,
Sőt a kapitánynak
Igy feleltek vissza:

„Kapitány uram, mi
Engedelmeskedünk
Ugy, ha előre megy,
És nem hátra velünk.
Vitéz kapitány úr,
Legyen a vezérünk,
Ilyen ember kell, mint
Kapitány ur, nekünk!

Annyi szent, hogy minket
Vissza nem visz innen
Sem a generális
Sem pedig az isten.
Kötelességünkről
Ne beszéljen nekünk,
Szentebb a haza, mint
A kötelességünk!“

Tőről vágott magyar
Ember a kapitány,
Nem igen téríté
Seregét ezután.
Ment velök, nem hátra,
De szépen előre,
És elértek édes

Hazájok földére.
Itt a haza földén,
Hová vont szívetek,
Forró öleléssel
Üdvözlünk titeket,
Vitéz jó testvérek,
Üdvözlünk ezerszer...
Beszéljen akármit
A hadügyminiszter!

Pest, 1848. augusztus

*Felhasznált forrás: Petőfi Sándor összes költeményei. Budapest, Mehner Vilmos kiadása, 1879. A fametszetet készítette: Benczúr Gyula.

ANDORKA PÉTER

„ÜZEN MÁRCIUS“

Andorka Péter 2005-ben írta az „Üzen március“ című zenés ünnepi játékot, amely az 1848-49-es szabadságharcról szól. Kizárólag megzenésített versekből áll (Petőfi, Arany, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Wass Albert), azonban egyfajta szimfonikus rock-operai stílusban megfogalmazva. A darab előadó apparátusa igen nagy: a rockegyüttes és a szolisták mellé vonósnégyes, szimfonikus zenekar és énekkar is társul. A felvételen olyan neves művészek játszanak, mint a Misztrál együttes, a Gável-testvérek együttes, Dévai Nagy Kamilla és tanítványai, Papp Zoltán és Dunai Tamás színművész urak, komolyzenei oldalról pedig szólamvezetői szerepet vállalt Sebők Erika (a BFZ I. fuvolistája), Dienes Gábor (T-Com Szimfonikusok I. oboistája), Borsódy László (az Orfeo Zenekar I. trombitása), Bera Zsolt (a Hot Jazz Band harsonása) illetve Nagy Zsolt (a Dohnányi Szimfonikus Zenekar ütőse). Közreműködött a Szentendrei Szimfonikus Zenekar, a fentebb említett művészek mellett számos kiegészítő zenész-szel együtt.

1. Arany J.: Koldusének
2. Petőfi S.: 15-dik március, 1848
3. Petőfi S.: Föltámadott a tenger
4. Arany J.: Egy életünk egy halálunk
5. Arany J.: Él -e még az Isten?
6. Petőfi S.: Csatában
7. Petőfi S.: Két ország ölelkezése
8. Petőfi S.: Hogy volna kedvem
9. Petőfi S.: A tavaszhoz
10. Petőfi S.: Európa csendes
11. Petőfi S.: Szörnyű idő
12. Kányádi S.: T. A. sírjára
13. Juhász Gyula: A vén cigánynak
14. Wass A.: Sóhaj
15. Damjanich utolsó levele
16. Arany J.: Magányban
17. Wass A.: A bujdosó imája (Tóbisz T. Tamás)

Felhívjuk kedves Olvasóink figyelmét, hogy ha havi programjaikat, híreiket elküldik a protestansteka@gmail.com e-mail címünkre, akkor az alábbi rovatban helyet tudunk biztosítani a megjelenéshez.

HAZAI HÍREK

KÖZLEMÉNY AZ EGYHÁZFŐK KÖZSZEREP-
LŐVÉ MINŐSÍTÉSÉRŐL

Miután a Fővárosi Bíróság elsőfokú ítéletében úgy döntött, hogy az egyházfők közszereplőnek minősülnek és a rájuk vonatkozó dokumentumokat ki kell adni az állambiztonsági levéltárból, a Magyarországi Református Egyház Kommunikációs Szolgálatára közleményt adott ki. Többek között leszögezik: „Köztudomású, hogy a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke korábban úgy nyilatkozott, hogy közszereplőnek tartja magát. Így kiderülhetett, hogy a levéltárban őrzött dokumentumok szerint nem állt kapcsolatban az állambiztonsággal.“ A közlemény leszögezi, hogy a reformátusok nem értenek egyet a bírósági eljárással, bár nekik is érdekük a tisztázás. „Rendszerváltáskor az egyháznak nem volt lehetősége beletekinteni az érintett iratokba. Így megismételjük korábbi álláspontunkat: mi is azt várjuk, hogy a múlt feltárása megtörténhessen. Ugyanakkor jól ismert tény, hogy a politikai rendszerváltás előtt és azt követően a fellelhető iratok közül sokat megsemmisítettek. Féltő, hogy ilyenformán a múlt feltárása ma már nem lehet teljes, objektív és tárgyilagos. A Magyarországi Református Egyház ezéért 1990-ben úgy döntött, hogy minden akkor hivatalban lévő egyházvezető lemond pozíciójáról, öt éve pedig a Zsinat az önkéntes átvilágítás mellett foglalt állást.“

ORSZÁGOS KÖNYVGYŰJTŐ KAMPÁNY

Látva a kárpát-medencei határon túli szóróanyaggyűlékezetek és szóróanyagiskolák magyar könyvekkel való ellátottságát, a Magyar Református Szeretetszolgálat márciusban meghirdeti országos könyvgyűjtő kampányát. A kampány elsődleges célja: nagy értékű könyvadománnyal megajándékozni a határon túli szóróanyaggyűlékezeteket és iskolákat, melyek forráshiány miatt nem képesek frissíteni a könyvvállományukat. Ezzel a kampánnyal szeretnénk erősíteni az összetartozást és a határokon átnyúló felelősségvállalás érzését az anyaországi magyarokban. Gyűlékezetek, ifjúsági csoportok, iskolák, munkaközösségek

jelentkezhetnek a könyvgyűjtő kampányba. A könyveket Kárpátalja, Felvidék, Erdély református oktatási intézményei és szóróanyaggyűlékezetek kapják meg. A kampányt a Magyar Református Szeretetszolgálat debreceni regionális központja koordinálja. A könyvadományokat postai úton, vagy személyesen is eljuttathatják a 4025 Debrecen, Kálvin tér 17. szám alá. Fodor Gusztáv lelkész, adománykoordinátor. Mobil: 06-30-418-4100, e-mail: fodor.gusztav@zsinatiroda.hu.

PROTESTÁNS TAVASZ

Idén hatodik alkalommal kerül megrendezésre a „Protestáns Tavasz, Többre vagytok teremtve“ címmel április 1 – május 6. között a budapesti Németajkú Evangélikus – Református Egyházközségben. Program: április 1-jén 10 órakor Virágvasárnapi istentisztelet tartanak a gyermekek játékaival (magyar – német). 11 órakor kiállítás megnyitó Szócska Györgyi és Urbán Marianne üvegablak stációiból (magyar – német). Április 3-án 18 órakor Úgy szerette Isten a világot címmel ad koncertet a Hylarion Együttes. Április 5-én 18 órakor magyar – német nyelvű úrvacsoraosztás. Április 6-án 10 órakor Nagypénteki magyar – német nyelvű istentisztelet úrvacsoraosztással. Április 6-án 19 órakor a Collegium Musicum Budapest előadásában nagypénteki zenés emlékezés lesz. Minden program helyszíne a Hold utcai református templom: 1054 Budapest, Alkotmány u. 15. Tel: 06-1-354 00 06 Fax: 06-1-472 07 48. E-mail: protforum@axelero.hu; drg7@axelero.hu. A további programok honlapunkon megtalálhatóak: www.ev-ref-gemein.de

PROTESTÁNS TEREMTÉSKUTATÓ KÖR

A Protestáns Teremtéskutató Kör tavaszi előadásnapot tart „A teremtés titkai“ címmel április 14-én 11:00-16:00 óra között, a Szeged-Újszegedi Református Egyházközségben (6726 Szeged, Szent-Györgyi Albert u. 6-8.)

Előadók: Sípos Ete Zoltán, református lelkész: A Biblia természettudományos kézikönyv? Szilágyi Imre, vegyészmérnök: Az élet véletlenszerű kialakulása bizonyított tény? Pauk János, növénygenetikus: A természetes kiválasztás – evolúciós lehetőség? Cserháti

Mátyás, biológus: A nyelvek evolúciós képződmények? Az uzsonnáról mindenki maga gondoskodjon! Kapcsolat: www.kezdetek.hu

NAGYVILÁGI HÍREK

MADRIDI KONFERENCIA EURÓPÁRÓL

Ez volt annak az összejövetelnek a témája, amelyre a spanyol fővárosban került sor: „Merre tart Európa? A keresztények a jövő értékét és reményét képviselik“. A Katolikus Akció Nemzetközi Fórumának IV. Európai Találkozóján Madridban a megbeszéléseket csütörtökön délután Atilano Rodríguez Martínez püspök nyitotta meg, előadást tartott Paola Bignardi, az Európai Zarándokutak összekötője és Julián Barrio Barrio, Santiago de Compostella érseke a Santiago-i zarándokútról. A találkozón kerek-asztal megbeszélést tartanak a következő címmel: „A fiatal keresztények a világ apostolai“. A kezdeményezés része annak a rendezvénysorozatnak, amelyet a COMECE, az Európai Unió főpásztorainak bizottsága hirdetett meg a Római Szerződés 50. évfordulója és a nagyszabedű harmadik ökumenikus találkozó alkalmából. A március 1-3-ig tartó megbeszélések célja, hogy elmélyítsék az európai evangelizálás új kihívásait, rámutatva a keresztyén értékekre, amelyek az európai kultúra alkotóelemét jelentik. Nagy jelentőséget tulajdonítanak Kelet és Nyugat, valamint a Földközi-tenger térsége párbeszédének és együttműködésének. Az európai állampolgároknak, kezdve a keresztyénekkal, tudatosítani kell az európai hagyományokat, azt, hogy a nyílt és szolidáris földrésznek hídépítő szerepe van a világban, különös tekintettel Afrikára.

REFORMÁTUS HAGYOMÁNYÚ EGYHÁZAK MISSZIÓS VILÁGTANÁCSA

A Világmissziói Tanácsot 1977-ben hozták létre 31, jobbára református hagyományú egyház társulásával. Fő céljuk az evangélium terjesztése.

Ez a szerveződés három korábbi társulattól nőtt ki: az 1795-ben alapított London Missziói Társulattól, az 1836-ban alapított Egyesült

Királyságbeli Missziói Társaságból és az 1847-ben létrehozott Angol Misszió Református Alapon nevű társulásból. A legtöbb egyház református, illetve egyesült, uniált. A szervezet teljesen demokratikus, főként a helyi egyházak és gyülekezetek felelősségére építi szolgálatát. A tanácsnak négy állandó, folyamatosan művelt programja van: a pénzügyi támogatás, a személyi támogatás, a missziói fejlesztés és a nevelés, illetve kommunikáció. A tanácshoz 9 csendes óceániai térségi, 5 európai, 6 kelet-ázsiai, 5 dél-afrikai, illetve indiai óceáni térségi, 4 dél-ázsiai és 2 karibi térségi egyház tartozik. Fő jelszavuk: mindenütt a helyi egyházak a fő hordozói a jó hír terjesztésének.

KONCERTEK

A Kelenföldi Barokk Esték rendezvény-sorozat következő alkalmán a Bach család motettáit a Purcell Kórus előadásában lesznek hallhatóak március 31-én, 17 órai kezdettel a református templomban (Budapest XI.ker. Október 23. u. 5.). Igét hirdet: Pocsaji Miklós lelkipásztor. A belépés díjtalan!

Koncertet rendeznek a budafoki református templomban (1221 Budapest, Kárpitos utca 2.) március 31-én, 18 órakor Műsoron: Matthias Weckmann, Dietrich Buxtehude, Georg Böhm, Johann Pachelbel és Johann Sebastian Bach billentyűs művei. Előadók: Vilmányi Alexandra, Borsányi Márton csembaló.

Jótekonysági koncert lesz a Baár-Madas Református Gimnázium, Általános iskola és Diákotthon javára, az iskola 100 éves fennállásának alkalmából Mezei Pál zongoraművész közreműködésével április 14-én, 19 órakor a Fasori református templomban (1071 Budapest, Városligeti fasor 7.). Támogatói jegyek vásárolhatók a Baár-Madas gazdasági hivatalában, valamint a 212-1494/123, 157-es számon és a bmrq@linux.bmrq.hu e-mail címen igényelhetők.

Búcsúkoncertet tart a Cédrus Zenekar a Károli Gáspár Egyetem Hittudományi Karának Dísztermében április 20-án, este 6 órakor.

LÁBUNK MEGÁLL KAPUIDBAN, JERUZSÁLEM.

„Zarándokének. Dávidé. Örülök, ha ezt mondják nekem: Az ÚR házába megyünk! Lábunk megáll kapuidban, Jeruzsálem. Jeruzsálem, te szépen épített város, részeid jól illenek egymáshoz! Oda járnak a törzsek, az ÚR törzsei. Izráelnek szóló rendelkezés az, hogy ott magasztalják az ÚR nevét. Mert ott állnak a bírói székek, Dávid házának székei. Kívánjatok békét Jeruzsálemnek! Legyenek boldogok, akik téged szeretnek! Legyen békesség falaidon belül, legyen boldogság palotáidban! Testvéreimért és barátaimért mondom: Békesség neked! Isteniünknek, az ÚRnak a házáért is jót kívánok neked!” Zsolt 122,1-9

Bizonyára előfordult már velünk, hogy valamit, amit régóta vártunk lélekben, sokat készültünk rá és végre bekövetkezett, már nem volt olyan, mint amit eredetileg gondoltunk, vagy feltételeztünk róla. Ami beteljesült az máshogyan lesz igaz, mint amit elképzeltünk. Ez az út, az izraeli tanulmányút is olyan. Mindnyájunknak volt egy képe a Szentföldről, melyeket tanulmányaink során elképzeltünk, láttunk róla filmeket, mások meséltek róla, s egyáltalán: ahogyan a képzeletünkben él. És a valóság más. Sok olyan dolgot tapasztalunk, amit máshogyan gondoltunk eredetileg. S mondhatjuk: a valóság jobb, mint az elképzelt képek. Azért is, mert ez az igazi, a valódi. A legfőbb valóság pedig az, hogy egyáltalán itt vagyunk.

Sajátos szemszögből látjuk most Izraelt. Egészen közélről, belülről, idegenvezetővel, egyéni tálalásban. Már eddig is sok mindent láttunk, s már nem ugyanúgy fogunk az adott helyekről beszélni, mint korábban. Ezentúl a szemtanú magabiztosságával szólunk. A saját tapasztalat egészen más, mint a hallomás. Ezért tudunk majd máshogyan beszélni és prédikálni később, ha erre az útra gondolunk vissza. Itt vagyunk Jeruzsálem határában. Évszázadokig él a köztudatban, ami a város nevében is: a békesség városa. Szó szerint: a béke megalapozása. S jól tudjuk, hogy ez mennyire nem így van. Hogy minél jobban óhajtják a város békességét, annál erősebbek az ellentétek. Most is erők, vallások, hatalmak feszülnek egymás ellen. Mégis azt mondja a 122. zsoltár, hogy „Jeruzsálem, te szépen épített város, részeid jól illenek egymáshoz!” Most, hogy az esti fényekben elénk tárul a város, ezt látjuk. Sok részből áll, s részei jól illenek egymáshoz. S Jeruzsálemet valóban hegyek veszik körül. Ezekről a dombokról lehet minden oldalról rálátni a városra, a szemerkélő eső fátyolán át.

*Az áhítat 2007. február 6-án, Jeruzsálem megpillantásakor,
este az esőben hangzott el.*

Így voltak egykor a zarándokok is, akik évente egyszer felke-
resték Jeruzsálemet, és bementek a templomba imádkozni. Amikor
meglátták a szent várost, énekeltek, dicsérték Istent. Magasztalták
az ő nevét, és tisztelettel adóztak a városnak is. Énekbe foglaltál a
nevét. Amikor meglátták a várost, öröm töltötte el őket. Valóban
éreztek a szívükben a hálát, már csak azért is, hogy megpillanthat-
ták a várost. Vajon a mi szívünkben van-e hála mindezért? Magáért
az útért, hogy itt lehetünk, hogy úrvacsorázhatunk, énekelhetünk,
imádkozhatunk közösen Jeruzsálem fölött, a városra pillantva?
Érezzük-e azt, amit az egykori zarándokok, hogy „boldogok, akik
téged szeretnek”? S megfogalmazódik-e ajkunkon a legfőbb kíván-
ság: „Legyen békesség falaidon belül”? Kívánunk-e békét Jeru-
zsálemnek? Számomra most lett hangsúlyossá a béke kívánása,
amit a köszönésben is mindig elmondunk: „Áldás, békesség“!
Kívánjunk békét Jeruzsálemnek! A béke nem magától lesz, nem
politikai megegyezésektől, vagy emberi jóindulatból, hanem egye-
dül a békesség Urától, a békesség Fejedelmétől várhatjuk. S ha
békét kívánunk, hiszem, hogy visszaszáll ránk is a béke, a mi
fejünkre, életünkre, munkákra, tanulásunkra, lelkési szolgálatra
való felkészülésünkre.

Kívánjunk békét Jeruzsálemnek és egymásnak! ÁMEN

*A szentföldi tanulmányút a Dunamelléki Egyházkerület és a Károli
Gáspár Református Egyetem támogatása által jöhetett létre, az MSE
Tours szervezésében, Réthy Júlia igazgatásával, Pál Tibor idegen-
vezetésével, 41 diák, két tanár és a spirituális részvételével.*

Bölcsföldi András